

Polder.blad

een pluspunt
voor de natuur

Januari 2012

Een extra-dik
Nieuwjaarsnummer
van 36 bladzijden !!

natuurpunt

Hobokense Polder

Pluspunt voor de natuur

We vierden in Gent 10 jaar Natuurpunt. Het was een groots feest. In de namiddag was de harde kern van afdelingsbestuursleden met 450. Bij de show met Saartje Vandendriessche waren er al heel wat meer. Voor de laatavondfuif hadden zich 1000 leden ingeschreven. Natuurpunt heeft sinds haar ontstaan een fantastisch parcours afgelegd met een ledenverdubbeling, een echt pluspunt voor de natuur. Dat wordt meteen de nieuwe baseline voor de volgende 10 jaar. Natuurpunt wil een vereniging van mensen blijven, mensen met een gemeenschappelijk doel: natuur en landschap behouden en ontwikkelen. En Natuurpunt wil die link tussen mens en natuur meer in de verf zetten. Jouw lidmaatschap, onze beheerploeg, onze natuurgidsen, ons tijdschrift, ... Het zijn allemaal pluspunten voor de natuur.

Onze afdeling bestaat als zelfstandige Natuurpuntafdeling nu zes jaar (alhoewel onze vzw sinds de oprichting van de Werkgroep Hobokense Polder al 33 jaar bestaat). We kunnen terugblikken op een jaar van hard en kameraadschappelijk werken voor de natuur.

In ons geliefde natuurgebied zijn verschillende grote werken uitgevoerd. De Violiergracht is weer uitgegraven. De Reigershoek werd uitgediept. Al onze werken zijn gericht op de verhoging van diversiteit van biotopen. Dit geeft op zijn beurt een verhoging van het aantal soorten planten en dieren die in ons natuurgebied voorkomen. Getuige hiervan het enorm aantal waarnemingen die door tal van bezoekers op waarnemingen.be ingegeven worden.

Naast die grote uitgegeven werken hebben ook onze vrijwilligers prachtig werk geleverd. De wandelpaden worden steeds beter. Niet voor niets is ons gebied opgenomen in de nieuwe wandelgids en heeft Natuurpunt de Hobokense Polder in december uitgeroepen tot natuurgebied van de maand.

Het voorbije jaar ging het ook qua bezoekersaantallen in stijgende lijn. Tal van families en groepen bezochten het gebied met de wandelgids in de hand. In de Milieumaand van Antwerpen leidden onze natuurgidsen een recordaantal schoolklassen en verschillende klassen hielpen onze Goudklompjes bij het natuurbeheer.

Onze Goudklompjes geloven wel niet meer in Sinterklaas, maar op 6 december werden ze toch aangenaam verrast. We kunnen van de stad een tractor overnemen. Deze zal uitgerust worden met een tweedehands aanhangwagen en hakselaar. Daarmee zal het grote probleem van het verwijderen van maaisel en snoeihout eindelijk opgelost raken. Weer een pluspunt voor de natuur.

Onze uitstappen kennen ups en downs. Soms een bedroevende deelname van onze leden, andere keren een verbazende opkomst. Onze vierdaagse reis naar Schiermonnikoog kende zulk groot succes, dat we ze zelfs organiseerden op twee opeenvolgende weken voor telkens een andere groep. Met dank aan Luc en Sonja voor de ongelooflijke inzet.

Maar het succes heeft ook een keerzijde. We worden steeds meer gevraagd voor allerlei engagementen, gaande van geleide natuurwandelingen tot een advies voor stad of district. Steeds komt veel werk op de schouders van dezelfde mensen terecht. Daarom zijn we op zoek naar vers bloed om kleine en soms grotere taken over te nemen.

Kijk ook eens op onze website. Daar zijn verschillende "vacatures" voor vrijwilligers omschreven: medewerker aan onze beleidswerkgroep, natuurgids voor klassen en volwassenen, peter of meter voor onze wandelpaden, leverancier voor onze verkoopproducten, ... Eenvoudige en moeilijkere taken. Ga de uitdaging aan en wordt nog een groter pluspunt voor de natuur. We wensen al onze lezeressen en lezers een gezond en aangenaam 2012. Zet het nieuwe jaar met ons in op onze Polderborrel op 7 januari.

Luk

Inhoudstafel

Editoriaal	2
Kalender	3
Cursus Zoogdieren	9
Onze sponsors	9
Algemene vergadering	10
Paddenoverzetactie 2012	10
Wandelweekend Voerstreek	11
Wat gebeurt er in de Polder?	12
Rob de Polderzeehond	14
Vogeltrektellingen 2011	15
Waarnemingen in de regio	23
FON: Flora op het Kiel	26
Vlees en gezondheid	28
Kasper het winterkoninkje	30
In beeld: de winterkoning	31
Terugblik: Schier	32
Ankonadag	33
Fauna Flora Fotoclub	33
P'ark: korting voor leden	33
Colofon	34
De afdeling in beeld	35
Activiteitenkalender	36

Met dank aan de fotografen.
Enkele foto's werden van internet geplukt.

Foto voor- en achterkaft:
De Hobokense Polder in
wintertooi - Luk Smets

Zaterdag 7 januari om 14 u

Polderborrel: winterwandeling en Nieuwjaarsdrink

Info: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Na de feesten een frisse neus halen in ons prachtig natuurgebied, de Hobokense Polder.

Warm ingeduffeld stappen we door het winters natuurgebied, dat - wie weet - zelfs bedekt is met sneeuw

en een ijslaag op het Broekskot en het Rallegat.

Praktisch: We komen samen aan het infobord op de Scheldelei, t.o. de Leigrachtlaan om 14 u en wandelen een tweetal uurtjes in de winterse Polder.

We beëindigen de wandeling aan het KIJK.punt, maar dan begint de pret pas goed.

Want bij de warmte van een vuurkorf laten we je genieten van een Nieuwjaarsborrel met lekkere hapjes.

En wie er vorig jaar bij was, weet dat het heel gezellig was.

Kan je komen? **Bij voorkeur graag een seintje ten laatste 6 januari.**

Zo kunnen we min of meer de hoeveelheid verwennerijtjes bepalen.

Heel welkom!

Polderborrelwandeling 2011 - Sonja Van Kerckhove

Van harte welkom op onze activiteiten !

Honden kunnen in ons natuurgebied Hobokense Polder mee aan de leiband, maar kunnen niet mee bij andere activiteiten.

Kostendelend vervoer (5 eurocent/km wordt op de afspraakplaats georganiseerd)

Kindvriendelijke tocht

Voor deze activiteiten dient ingeschreven te worden

Zaterdag 14 januari om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 – jonckheeredesmedt@gmail.com of Wim Mertens , 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

Onze Polder groeit en bloeit zo welig, dat naast het woensdagnatuurbeheer door de Goudklompjes er ook maandelijks een weekenddag wordt uitgetrokken voor het natuurbeheer.

Er wordt gewerkt van 9 u tot 13 u.

We kunnen ieders hulp gebruiken om het natuurbeheer uit te voeren: jong en oud, man en vrouw,... Een greep uit de uit te voeren werken voor deze zomer en het komende najaar:

- maaien en afvoeren van maaisel
- onderhoud wandelpaden
- verwijderen van exoten
- verwijderen van sluikestort

Vele handen maken het werk lichter en geven ook een fijne sfeer. Dus welkom.

Afspraakplaats en -uur: Om 9 u Schroeilaan (straat naast de spoorweg) aan de container naast firma Procap. Of om 9.30 u, maar bel dan even naar Danny voor de juiste werkplek.

Meebrengen: werkhandschoenen en stevige schoenen of laarzen. Danny zorgt steeds voor een lekkere koffiekoek voor elke noeste werker/ werkster.

De volgende data voor dit kwartaal zijn: zondag 12 februari – zaterdag 10 maart – zondag 25 maart

Weekend 14/15 januari

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André Van Langenhove, 03/288 00 81 – 0486/82 68 22

Elke winter organiseert het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek zes watervogeltellingen in Vlaanderen (midmaandelijks in de periode oktober-maart). Bij elke telling worden alle aanwe-

zige watervogels geteld in zoveel mogelijk gebieden.

Doel:

- informatie verzamelen over de aantallen, de verspreiding, nume-

Tafeleend - André Van Langenhove

rieke trends en habitatkeuze van overwinterende watervogels in Vlaanderen

- het creëren van een referentiekader voor de interpretatie van telresultaten op regionaal of gebiedsniveau
- bijdrage leveren aan internationaal monitoringproject "International Waterbird Census"

Al verschillende jaren nemen we in Hoboken deel aan deze tellingen. Wil je meer info over zo'n telling, neem gerust contact op met André.

Praktisch: Bel of mail even naar André voor juiste dag en afspraakuur. Meebrengen: warme, waterdichte kledij, verrekijker. Mailadres: andre.van.langenhove@base.be

Krakeend - Guy Borremans

Dinsdag 17 januari om 20 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus

Alle geïnteresseerden welkom!

Zaterdag 4 en zondag 5 februari

Vogels voeren en beloeren: groot telweekend !

's Winters geraken vogels moeilijk aan voedsel. Dan hebben ze juist extra veel energie nodig om hun lichaamstemperatuur op peil te houden. Insecten zijn grotendeels verdwenen en bessen vaak al op. Regen en sneeuw maken het de zaadeters moeilijk om bij hun voedsel te komen.

Het bijvoederen van vogels in de winter is bij veel mensen dan ook een populaire bezigheid. Niet alleen help je de vogels om barre

tijden door te komen, je krijgt er een schitterend schouwspel voor terug! Vogels die vaak verscholen blijven of in een flits voorbij vliegen, laten zich nu gemakkelijk bekijken. Als dat geen win-win situatie is...

Natuurpunt organiseert al enkele jaren een telweekend om aan de weet te komen welke vogels er zoal in de Vlaamse tuinen voorkomen.

Neem zeker deel en geef je resultaten door aan Natuurpunt.

Koolmees

Zondag 5 februari om 14 u

Plaatsen van paddenschermen in de Schansstraat (nabij Fort 8)

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 - jonckheeredesmedt@gmail.com

Vandaag gaan we paddenschermen plaatsen in de Schansstraat (nabij Fort 8), waar onze medewerkster Wendy vorig jaar tientallen padden, kikkers en salamanders overzette. Meer informatie over dit initiatief vind je elders in Polder.blad.

Praktisch:

Afspraak om 14 u in de Schansstraat te Hoboken, waar we starten met het plaatsen van de schermen en het ingraven van emmers. Wie kan en wil meewerken, is heel erg welkom! Dit is een activiteit waar jong en oud bij kan helpen. We eindigen omstreeks 17 uur met een lekkere kom soep en een drank-

je voor alle medewerkers. Meebrengen: warme kledij, die vuil mag worden, warme laarzen en vooral heel veel goede luim om dit voorbereidend en reddend werk voor onze amfibieën te realiseren, ... Wij zorgen voor alle materialen (spades, werkhandschoenen, ...)

Padden in emmer
Guido Mols

Februari/maart

Paddenraapactie in de Schansstraat en omgeving Polderstad

Verantwoordelijke coördinatoren: Schansstraat: Mark, 03/ 293 66 35
Polderstad: Nancy De Brueker, 03/830 48 87

In februari en maart organiseert Natuurpunt elke dag – bij gunstige weersomstandigheden voor amfibieën (dit is bij vochtig en niet te koud weer) - raapacties van overtrekkende padden, kikkers en salamanders in de omgeving van Polderstad. We helpen deze dieren bij het vallen van de schemering. Alle hulp hierbij is dan welkom !

Maar dit jaar hebben we nog een tweede actie lopen. Vermits we een paddenscherm hebben geplaatst in de Schansstraat, zal er zowel 's morgens als 's avonds een korte toer

langs het scherm moeten gedaan worden.

Meebrengen: een zaklamp en indien mogelijk een fluorescerend vestje of een fluobandje.

Info: Wil je **meewerken 's avonds of 's morgens of wil je meer info, neem dan contact op met Danny Jonckheere**, 03/828 64 03 - jonckheeredesmedt@gmail.com

Tijdens de actie zelf neem je contact op met één van beide coördinatoren.

*Kleine watersalamander
Marijke Vandebroeck*

Zaterdag 11 februari om 19.30 u

Gezellig samenzijn en algemene vergadering van onze vzw Het jaar in woord en beeld en enkele prachtige fotoreeksen van onze huisfotografen

Organisatie: de bestuursploeg

De afdeling is de spil van het verenigingsleven van Natuurpunt. Daar gebeuren de natuurbeheerswerken, de natuurstudie-activiteiten, cursussen en uitstappen. Een afdeling als Hobokense Polder wordt gevormd door mensen zoals jij en wij, die zich betrokken voelen met hun omgeving en aan hun kinderen en kleinkinderen een boeiende leefomgeving willen doorgeven. Op 11 februari houden we onze jaarlijkse ledenbijeenkomst met algemene vergadering van onze vzw. Uiteraard zijn er wat verplichte nummertjes zoals de jaarrekening en begroting (zie verder in dit nummer). Maar dank zij moderne technieken maken we er een mooie voorstelling van. Het jaaroverzicht 2011 zal u gepresenteerd worden in de vorm van een becommentarieerde (computer) diashow.

We willen ook ons bestuur versterken !!! Ben je kandidaat bestuurslid, geef dan je naam door aan de voorzitter of de penningmeester.

Na het jaaroverzicht en een korte blik op onze planning voor 2012, kijken we naar korte fotoreeksen van vier van onze fotografen: Jan Rose, Guy Borremans, Pierre Nowosad en Thierry Hoornaert.

Traditioneel zorgt onze trouwe kookploeg voor hapjes en drankjes. Waarvoor nu reeds onze dank.

Praktisch: 19.30 u in Zaal Moretus, Berkenrodelaan, Hoboken. Inkom en hapjes gratis.

Voor meer inlichtingen zie blz 10 in dit Polder.blad.

Zondag 12 februari om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 – jonckheeredesmedt@gmail.com
of Wim Mertens , 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

Gisteravond hadden we Gezellig samenzijn in de afdeling. Dat belet een aantal flinkerds niet om vandaag al vroeg weer van de partij te zijn om in het natuurgebied de handen uit de

mouwen te steken. Zal jij er ook bij zijn? Heel welkom.

Voor meer info: zie kalender 14 januari

Weekend 18/19 februari

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André Van Langenhove, 03/288 00 81 – 0486/82 68 22

Voor verdere praktische afspraken: zie kalender 14/15 januari

Dinsdag 21 februari om 20 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus

Alle geïnteresseerden welkom!

Zaterdag 25 februari om 19.30 u

Ludieke kwisavond

Kwismaster: Paul Van Landeghem

Info: Luk Smets, 03/289 73 66 - luk.smets@telenet.be

Stormmeeuw
Foto: Jan Rose

Vandaag gaan we kwissen. Niet zomaar kwissen ... maar een hele ludieke TRIATHLONKWIS.

We gaan namelijk tijdens het kwisparcours zwemmen, fietsen en lopen!

Vijf ploegen van maximum 6 personen dienen aan de hand van een vragenbaak - duidelijke vragen, meestal met afbeelding - korte antwoorden te geven en zo een parcours af te leggen. De resultaten worden getoond via een groot scherm, gemakkelijk te volgen voor iedereen.

Per team zijn er twee ploegverantwoordelijken, waarvan de kwismaster een fotootje nodig heeft. Op bijgevoegde foto zal je wel merken waarom.

Er zijn verschillende items, bijv. nieuwsfeiten 2011 - bekende Vlaamingen - ... Elk item bestaat uit zes vragen. Als alle vragen goed beantwoord zijn, fietsen, zwemmen of lopen de ploegverantwoordelijken vooruit op het scorebord. Zijn er vragen slecht beantwoord, dan moet

1 van beide ploegverantwoordelijken weer achteruit. Bedoeling is dat ze samen de eindmeet behalen. Dit belooft een heel ontspannen schateravond te worden.

En leuk om weten: we voorzien voor elke deelnemer een prijs(je).

Praktisch: Wil je deelnemen? Super! **Laat het ons telefonisch of via mail weten.** Ook of je samen met iemand anders ploegverantwoordelijke wil zijn.

Deelname kost **3 euro per persoon**. Graag **storten** op rek. 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met vermelding van namen deelnemers en "Kwis".

Afspraak op zaterdag 25 februari om 19.30 u in de grote zaal van **Taverne De Schorren**, Graspolderlaan 32 Hoboken.

Donderdag 1 maart om 19.30 u

Cursus Zoogdieren en hun sporen: Les 1

Info: Ria Thys, 03/289 73 66

Natuurpunt Hobokense Polder en Natuurpunt Aartselaar organiseren samen een vierdelige cursus met 2 theorielessen en 2 praktijklessen. Lesgever is Joeri Cortens van Natuurpunt Educatie
Theorielessen 1 en 2 op donderdagavond 1 en 8 maart in Taverne De Schorren, Graspolderlaan in Hoboken.

Praktijkles 1: braakballen pluizen en korte avondwandeling in de Polder (life traps bekijken) op donderdagavond 15 maart: samenkomst De Schorren
Praktijkles 2: zaterdag 17 maart. Daguitstap naar de Voerstreek.

Meer info over inhoud en inschrijving elders in Polder.blad.

Zondag 4 maart om 14 u

Knoppenwandeling in de Hobokense Polder

Gids: Jeannine Nielandt

Info: Annie Vandeweyer-Van Zwieten, 03/828 37 60

Nog even ... en het wordt lente. Maar begin maart kan het zeker nog winteren en behoorlijk koud zijn. De bomen staan nog kaal en ze herkennen op dit moment van het jaar is niet altijd even gemakkelijk. Dit gaat beter als we de knoppen aandachtig bekijken.

Praktisch:

Afspraak om 14 u op de parkeerstroken op de Schroeilaan nabij station Hoboken Polder. Einde omstreeks 17 u

Meebrengen: eventueel loep, laarzen, warme lach om de koude te verdrijven.

Zaterdag 10 maart om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 –

jonckheeredesmedt@gmail.com of

Wim Mertens, 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

Voor meer info: zie kalender 14 januari

Weekend 17/18 maart

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André Van Langenhove, 03/288 00 81 – 0486/82 68 22

Voor verdere praktische afspraken: zie kalender 14/15 januari

Dinsdag 20 maart om 20 u

Open bestuursvergadering in Zaal Moretus

Alle geïnteresseerden welkom!

Zondag 25 maart om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 –

jonckheeredesmedt@gmail.com of

Wim Mertens, 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

Voor meer info: zie kalender 14 januari

Zondag 6 mei om 7.15 u

Dagje Tilff: Speleologie en voorjaarsbloeiërswandeling

Nu reeds inschrijven voor grotbezoek !!!

Gidsen: Wim Mertens, Luk Smets, Dirk Vandorpe

Info en inschrijvingen: Smets-Thys, 03/289 73 66, ria.thys@telenet.be

Vandaag verkennen we met 2 speleogidsen de grot Sainte-Anne te Tilff nabij Luik. In Vlaanderen zijn er zowat 600 speleologen, die zich met deze sport en wetenschap bezighouden. Elk weekend zijn er gegarandeerd speleo's, zoals we ze noemen, ergens in de Ardennen ondergronds bezig. Zowel sportieve uitdagingen als wetenschappelijke opzoeken boeien hen. Met deze grottentocht zullen de speleo's je laten kennisma-

ken met de ondergrondse wereld en hun passie. Deze tocht is een ondergrondse wandeling voor wie zich nog kan bukken of op handen en knieën kan kruipen. Oei, dat zal moeilijk zijn denken jullie. Niets is minder waar, slechts enkele keren bukken in een lage gang van 10 m lang, op handen en knieën, ja in de ingang gedurende slechts 5 m. Verder is het recht lopen en wie weet zal er iemand

natte voeten krijgen als we een plas doorlopen. De grot is vrij horizontaal en heeft 4 niveaus, in het laagste deel stroomt een kleine beek. Met de wereldtentoonstelling van Luik in 1905, was deze grot reeds bekend en voor het prille toerisme voorzien van carbuurverlichting. Er bestaan zelfs nog oude foto's van toen met lang gerokte dames die de grot bezochten. Een grot voor wie zich nog

niet oud voelt. De schrijver hier, is 61 jaar en met een Bourgondisch buikje, reeds 41 jaar speleo en die gaat mee. Er zijn dus geen uitvluchten om niet mee te gaan.

Info grotbezoek: Vermits we ons in een vochtig milieu begeven, breng je kledij (ook ondergoed, kousen voor in geval van...) mee waar je je geen zorgen over moet maken dat het vuil wordt. Botten of bottinnen. Stevig schoeisel dus, geen loopschoenen. Een oude trui om je warm te houden. We kleden ons om voor en na de grottocht (plastikzak meebrengen). Toiletten zijn hier niet voorzien, het omkleden gebeurt ter plaatse. Alvoers in de grot te gaan, eten we nog een boterhammetje en wat drinken, dat je meegebracht hebt. Tijdens de grottocht draag je een helm met degelijke verlichting op. Dat brengen we mee voor jullie. Je hoeft dus geen extra licht mee te brengen. Aan het grotbezoek kunnen slechts 2 x 10 personen deel nemen (een voormiddag- en een namiddagploeg). **Dus schrijf snel in! Doe dat nu al.** Deelnemen aan de grottentocht kost 30 euro per persoon. Ben je jonger dan 18 jaar, dan betaal je 27 euro. Deelnemen kan vanaf 12 jaar (8 jaar als je vergezeld bent van een ouder en gedurende een drietal uren flink kan stappen).

Enkel bovengronds wandelen? Dat kan ook!

Terwijl de rest van de groep de ondergrondse wonderen van Tilff verkent, bieden wij de wandelaars de gelegenheid om de bovengrondse schoonheid van de streek te ontdek-

ken. In de voormiddag maken we een wandeling in het bos boven op de grot Sainte Anne (Bois des Manants). Op de kalkrotsen en in de valleities mag je je verwachten aan een uitbundige voorjaarsflora en aan spectaculaire geografische verschijnselen, zogenaamde karstverschijnselen. De kalksteen is de voorbije miljoenen jaren plaatselijk helemaal door regenwater opgelost. Het door de rots stromende water deed grotten en ondergrondse rivieren ontstaan. Ook boven de grond vind je hiervan sporen terug. Grote putten, dolines genaamd, zijn het resultaat van ingestorte grotten. Beekjes verdwijnen plots in het niets, het water stroomt in een zogenaamd verdwijngat. Ingangen van grotten liggen verscholen in bossen en de riviertjes hebben diepe valleien uitgesleten, ravijntjes eigenlijk. Na de middag bezoeken we het valleities van de Haze met een landschappelijk zeer mooie afwisseling van graslanden houtkanten en bossen. Ook hier verwachten we een mooie voorjaarsflora. Leuke vogels en andere dieren behoren zeker ook tot de mogelijkheden. 's Morgens wandelen we 4 à 5 km, maar wel over een zeer geaccidenteerd terrein. Het wandeltraject in de namiddag ligt nog niet helemaal vast, maar zal ongeveer even lang zijn, maar niet zo steil.

Praktisch: We vertrekken op de parking aan de Kioskplaats stipt om 7.15 u. We spreken af met de deelnemers die vanuit Aartselaar komen om 7.30 u aan 't Spant in Wilrijk. We

Ingang grot Sainte-Anne

verplaatsen ons met eigen wagens op basis van kostendelend samenrijden = ca 14 euro p/p
Ter plaatse: voormiddag: 10 personen in grot en rest wandelt – gezamenlijke middagpauze (eigen picknick meebrengen) – namiddag: 10 personen in grot en rest wandelt – afsluitend drankje in een plaatselijk cafeetje. Terug in Hoboken: omstreeks 19 u. Meebrengen: grotbezoekers (zie bovenaan) – allen: picknick en best een extra drankje, verrekijker, fotoestel, eventueel plantengids, stevige wandelschoenen. Dirk Vandorpe is onze speleogids. Wim Mertens en Luk Smets zijn de natuurgidsen.
Verplicht inschrijven bij Ria Thys, 03/289 73 66 – ria.thys@telenet.be. **Wie deelneemt aan het grotbezoek stort 30 euro** (27 euro voor -18 jarigen) op rek. 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met vermelding "grotbezoek vanuit Hoboken" en je geboortedatum (= nodig voor de verzekering).

In Memoriam Lucienne Vervliet

Annie Van Zwieten

Lucienne was vanaf het begin gids in onze Hobokense Polder. Zij startte de schoolwandelingen mee op begin jaren tachtig. Nooit was het voor haar teveel. Als ik om een gids verlegen zat was zij altijd bereid om in te springen. Zij wist de kinderen, maar ook oudere leerlingen te boeien met haar kennis, maar ook met de nodige verhalen over planten. Hoeveel groepen zij heeft rondgeleid, is niet te tellen. Ook volwassenen wandelden graag met haar mee.

Steeds was ze ook bezig met bijleren en opzoeken. Tijdens de bijeenkomsten in het begin met al de schoolgidsen bij mij thuis, had zij steeds weer iets nieuws opgezocht dat ze met ons allemaal wou delen. Dat is ze blijven doen zolang ze kon. De laatste jaren ging het niet meer, haar geheugen liet haar in de steek.

Haar man Joseph heeft tot op het laatst voor haar gezorgd. Ze is op 3 december overleden in zijn armen.

De begrafenis was op 12 december 2011. Namens Natuurpunt Hobokense Polder: onze oprechte deelneming aan haar echtgenoot Joseph.

Cursus Zoogdieren en hun sporen

Info en inschrijvingen: Ria Thys

Wist je dat er in onze Vlaamse natuur ongeveer 70 wilde of verwilderde zoogdiersoorten rondlopen, -zwemmen of -vliegen? Net als wij hebben ze een constante lichaamstemperatuur en brengen ze levende jongen ter wereld, die ze met de grootste zorg omringen.

Tijdens de zoogdierencursus lichten we niet alleen een aantal van deze soorten en hun levenswijze toe, maar we gaan ook braakballen pluizen, muizen vangen met live-traps en spoorzoeken. Duik tijdens de eerste praktijkles met ons mee de nacht in en laat je onderdompelen in de wonderlijke wereld van onze zoogdieren.

Maar we gaan ook op daguitstap naar de Voerstreek om daar sporen van das, hazelmuis, everzwijn, ree, edelhert, vos, ... te ontdekken. Sporenonderzoek spreekt immers tot de verbeelding en kan tijdens een wandeling een heel nieuw licht werpen op de natuur en haar bewoners. En wie weet zien we enkele van deze dieren in levende lijve.

Deze cursus is een samenwerking van Natuurpunt Hobokense Polder en Natuurpunt Aartselaar. De lesgever is Joeri Cortens, medewerker bij Natuurpunt Educatie.

Praktisch: Vierdelige cursus met 2 theorielessen en 2 praktijklessen.

Theorielessen 1 en 2 op **donderdagavond 1 en 8 maart** in Taverne De Schorren, Graspolderlaan 32 in Hoboken van 19.30 u tot 22.30 u

Praktijkles 1: braakballen pluizen en korte avondwandeling in de Polder (live traps bekijken) op **donderdagavond 15 maart**.

Afspraak in Taverne De Schorren. Praktijkles 2: **zaterdag 17 maart**: daguitstap naar de Voerstreek.

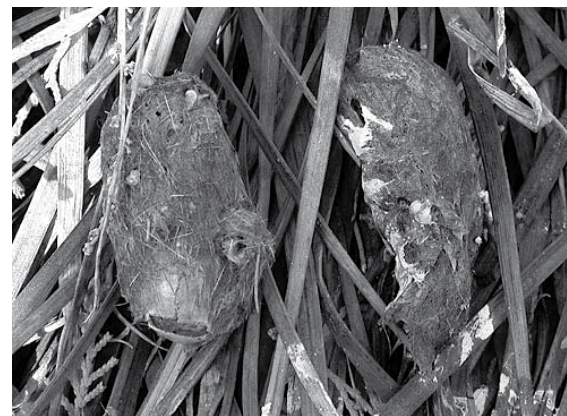
Meebrengen: Theorie: schrijfpapier en pen - Praktijk: warme kledij en stevige, waterdichte schoenen, verrekijker. Bij daguitstap: picknick, geld om de vervoerskosten (ca 15 euro) te dekken en om een drankje aan te schaffen bij de picknick,

Das

eventueel fotoestel.

Inschrijven verplicht door storting van **32 euro** voor Natuurpuntleden op rek. 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder met vermelding "Zoogdieren". Niet leden betalen 42 euro. Info en inschrijven bij Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Braakballen

Deze handelaars ondersteunen Natuurpunt Hobokense Polder

Hartelijk dank aan onderstaande handelaars en bedrijven voor de financiële ondersteuning die we van hen krijgen voor de verdere ontwikkeling van ons natuurgebied

Fietsenwinkel Hobobikes BVBA, Kapelstraat 137 2660 Hoboken Tel. 03/ 827 58 47
BVBA Javebo, J. Stormstraat 29 2660 Hoboken Tel. 03/827 46 05
Verzekeringen en beleggingen Alert N.V., Kioskplaats 60 2660 Hoboken Tel. 03/827 31 50
Verzekeringkantoor Marc Van Ruymbeke, Frans Smekensstraat 7 2660 Hoboken Tel. 03/827 29 48
Beenhouwerij Van Der Keere, Kapelstraat 39 2660 Hoboken Tel. 03/827 53 01
Tuinaanleg Huylebroeck, Jules Pauwelsstraat 50/52 2660 Hoboken Tel. 03/830 44 90
Firma Procap, Plastielen dopjes, Schroeiilaan 15 2660 Hoboken Tel. 03/830 40 00
Aan tafel BVBA, Fried Denayer, Pierre Van Den Eedenstraat 47 2660 Hoboken Tel. 03/828 53 28
Bacob/Dexia Bank, Kioskplaats 62 2660 Hoboken Tel. 03/827 51 53

Algemene vergadering en Gezellig samenzijn Natuurpunt Hobokense Polder vzw

Op zaterdag 11 februari 2011 gaat de jaarlijkse algemene vergadering van onze vzw door. Al onze leden zijn hierop uitgenodigd. Ieder Natuurpuntlid van onze afdeling is immers statutair toegetreden lid van onze vzw. Onze vereniging heeft echter ook **stemgerechtigde leden** nodig. De drempel om stemgerechtigd lid te worden ligt echt niet hoog. Stuur een briefje of mailtje aan onze voorzitter met je kandidatuur. Enige voorwaarde om aanvaard te worden is dat je lid bent van onze afdeling.

Agenda

- Aanvaarding van nieuwe stemgerechtigde leden, eventueel ontslagen van stemgerechtigde leden.
- Jaaroverzicht 2011 aan de hand van een uitgebreide diashow.
- Financieel verslag 2011.
- Begroting 2012.
- Jaarvoorblick 2012.
- Verkiezing nieuwe bestuursleden. Voel je je geroepen onze bestuursploeg te versterken, aarzel dan niet je naam op te geven aan voorzitter Danny Jonckheere of penningmeester Luk Smets (zie achteraan).
- Rondvraag.

Na het officieel gedeelte vergasten vier van onze fotografen Jan Rose, Guy Borremans, Pierre Nowosad en Thierry Hoornaert ons op enkele korte **fotoreeksen** over ons natuurgebied.

Onze **kookploeg** zal ons traditioneel verwennen met hapjes en drankjes.

(voor praktische schikkingen: zie kalender 11 februari)

Paddenoverzetactie 2012

Om het aantal verkeersslachtoffers terug te dringen, **plaatsen we in de Schansstraat schermen en graven we opvangemmers in**, zodat de amfibieën bij valavond niet meer op de rijweg kunnen komen. Op die manier hopen wij onze percentages levende dieren op te drijven en zo in de provincie Antwerpen een belangrijke habitat te zijn voor amfibieën.

Dit experiment vraagt natuurlijk enkele aanpassingen aan onze paddenactie.

- De paddenoverzetactie zoals die reeds jaren gebeurt aan Polderstad, gaat gewoon verder.
- Tijdens de trekperiode wordt 's avonds, zoals altijd "gepatrouil-

leerd" in de Scheldelei en omgeving en worden de gevonden dieren overgezet.

- 's Morgens en 's avonds moeten *-de emmers in de Schansstraatook gecontroleerd worden, bij voorkeur net voor zonsopgang om te verhinderen dat de amfibieën die zich in de emmers bevinden een makkelijke hap worden voor predators.

Dit betekent dat meer inspanningen gevraagd worden van de vrijwillige helpers.

Wie mee wil helpen om dit doel te bereiken, kan zich opgeven bij Danny Jonckheere, 03/828 64 03 – jonckheeredesmedt@gmail.com

We stellen een taakverdeling op, waarbij "nieuwelingen" steeds met een "ancien" kunnen meegaan. Alvast bedankt voor je medewerking!

Wandelvierdaagse in de Voerstreek Van vrijdagmorgen 1 juni tot maandagnamiddag 4 juni 2012 Leiding en inschrijvingen: Ria en Luk Smets-Thys, tel. 03 289 73 66

Voeren: de natuur is er nog troef! Zes kleine dorpen geprangd tussen de Nederlandse Mergelstreek en het Waalse Land van Herve: Moelingen, 's Gravenvoeren, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Teuven en Remersdaal, sinds 1976 één gemeente Voeren. Dit prachtig golvend landschap met de hoogste punten van Vlaanderen is getooid met kastelen en rustieke hoeven, vakwerk-huisjes en watermolens, kapelletjes en veldkruisen. Nergens is er verstoring door vervuilende industrie of hoge flatgebouwen. De bescheiden dorpskernen lijken nog in harmonie met natuur en landschap.

De bodem is op vele plaatsen kalkrijk. Voor plantenliefhebbers het neusje van de zalm! Holle wegen en dichtbegroeide bermen sieren dit gave bocagelandschap van graften en grillige meidoornhagen. Rijke loofbossen gaan dalafwaarts over in weilanden vol hoogstamfruitbomen.

Ook vogelliefhebbers komen aan hun trekken. Wespandief, grote gele kwikstaart, kramsvogel, fluitier, glanskopmees en appelvink zijn er broedvogel. Onder de grotere zoogdieren vermelden we das, vos, ree.

En een prachtige surplus: we zullen ook de Sint-Pietersberg bezoeken, gekend voor de orchideeënpracht die op dit moment van het jaar allicht op zijn mooist is. Marnix Lefranc is daar de gids met de nodige kennis.

In 2007 bezochten we met de afdeling reeds deze mooie streek voor

een kort weekend. Nu maken we er een vierdaagse van.

Praktisch:

- Wij nemen onze intrek in het Hof van Ulvend, Ulvend, Nederland (net over de grens). We hebben een prachtige woning met overwegend 2-persoonskamers kunnen huren. Elke kamer heeft een eigen badkamer. Er kunnen 20 personen deelnemen. **Snel inschrijven is dus de boodschap.**
- Vervoer met eigen wagens. Om het aantal wagens te beperken zullen de inrichters een wagenverdeling voorstellen. (Gelieve aan de chauffeur 5 eurocent per km te betalen; dit zal ongeveer 20 euro zijn.) Willen kandidaat-chauffeurs zich telefonisch melden bij de inrichters?
- Aankomst Voerstreek op vrijdagvoormiddag 1 juni (deelnemers

zullen tijdig de nodige info krijgen). Einde ter plaatse: maandag 4 juni omstreeks 17 uur.

- Prijs: 240 euro per persoon. In deze prijs is inbegrepen: 3 overnachtingen, 3 x ontbijt, 3 x middagmaal, 2 avondmaaltijden in onze woning, bereid en opgediend door een traiteur, 1 avondmaal in een stemmig Voerens restaurant. Niet inbegrepen: dranken, vervoer.
- **Inschrijving door storting van een voorschot van 80 euro op rekening 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder vzw met vermelding "Voerstreek"**.
- Meer informatie, routebeschrijving en autoverdeling wordt aan de deelnemers verzonden begin mei.

Wat gebeurt er in de Polder?

Wim Mertens

Scheldedijk nog steeds onbegaanbaar

De Scheldedijk in Hoboken werd vorig jaar verhoogd tot het "Sigmani-veau" (9,25 mTAW¹). Het Sigma-plan moet de Scheldevallei beschermen tegen overstromingen. Naast hogere dijken legt de Dienst Zeeschelde van de n.v. Waterwegen en Zeekanaal² ook overstromingsgebieden aan, die bij stormtij kunnen vollopen en het overtollige water opvangen. Hierdoor stijgt het water in de Schelde niet (meer zo snel) en worden andere gebieden beschermd tegen overstroming. Het overstromingsgebied van Kruikeke, Bazel en Rupelmonde is daar één voorbeeld van.

Hoboken, vooral Polderstad, is nu beter beschermd, maar wandelaars klagen. Terecht, het nieuwe jaagpad is afgewerkt met steenslag van nogal grof kaliber. Op de grote keien is het moeilijk wandelen. Natuurpunt Hobokense Polder heeft vooraf aangedrongen om geen verhard jaagpad aan te leggen. We vreesden dat dit te veel gemotoriseerd verkeer en racefietsers zou aantrekken, wat zou leiden tot conflicten met de talrijke wandelaars. We zijn dus enerzijds verheugd dat de Vlaamse overheid rekening heeft gehouden met ons voorstel, maar anderzijds toch teleurgesteld met de afwerking van het nieuwe jaagpad. We hebben dit probleem vorig jaar dan ook al aangekaart bij de Dienst Zeeschelde, maar zonder resultaat. In september hebben we het probleem nogmaals gemeld. In oktober zijn twee mensen van de Dienst eens een kijkje komen nemen. Hopelijk wordt er binnenkort ook effectief actie ondernomen om het wandelpad te verbeteren.

Overigens is dit niet het enige probleem dat veroorzaakt wordt door de nieuwe dijk. De nieuwe dijk is niet alleen hoger, maar ook breder. De vroegere dijkgracht is onder de dijk verdwenen, waardoor het waterbergend vermogen kleiner is, het waterpeil in natte perioden stijgt en de wandelpaden die aansluiten op het jaagpad onder water komen te staan.

We hebben de Dienst Zeeschelde ook gevraagd om deze aansluitingen op te hogen. Bovendien stelde het M.E.R. (milieu-effectenrapport) van de dijk dat tijdens de werken moest vermeden worden om de aanwezige Japanse duizendknoop verder te verspreiden. Zover wij weten, is hiermee helemaal geen rekening gehouden, waardoor nu her en der op de dijk duizendknoop verschijnt. Het valt te verwachten dat binnen enkele jaren het grootste deel van de dijk overwoekerd zal zijn door deze plant.

Ruitersplas geplagd

De Ruitersplas is een kleine plas die vlak naast het wandelpad ligt. Toch kennen de meeste wandelaars deze plas niet omdat hij aan het zicht onttrokken wordt door een brede rietkraag. Dit houden we graag zo om de dieren die daar wonen de nodige rust te gunnen. Doordat de plas de voorbije jaren enkele keren uitdroogde, waren er veel wilgen opgeschoten die ondertussen een klein bosje vormden. Om terug open water te creëren hebben we het middelste deel van de plas in oktober laten uitgraven. Ongeveer op hetzelfde moment werd een deel van het rietland gemaaid. Het ziet er nu misschien even uit als een bouwterrein maar als volgend voorjaar alles terug groen is, zullen kikkers, karekieten en blauwborsten zich naar aloude gewoonte opnieuw laten bewonderen.

Gracht langs de oude spoorweg

Ook deze gracht werd een beetje uitgediept om open water en moerasvegetaties terug kansen te bieden. De grond die hierbij vrijkwam, werd gebruikt om de ruimte tussen de rails van de oude spoorweg op te vullen zodat we deze wandelweg makkelijker met de maaibalk kunnen maaien. Tot nog toe was het hier moeilijk maaien, waardoor ons materiaal regelmatig beschadigd werd. Volgend jaar leggen we in de herstelde poel een vlonderpad en

–platform aan. Dit zal onze gidsen en scholen de mogelijkheid bieden om het waterleven van dichtbij te tonen en te bestuderen. Ook aan de aciérie werden graafwerken uitgevoerd. Hier egaliseerden we de bodem zodat we er makkelijk een mobiele vangkraal

Ruitersplas geplagd - André Van Langenhove

kunnen plaatsen om de paarden en runderen te vangen (voor veterinaire controle e.d.). Iets verderop in het begrazingsraster wordt binnenkort het wandelpad verstevigd zodat u hier in de toekomst niet meer door de modder hoeft te ploeteren.

¹ TAW: staat voor Tweede Algemene Waterpassing welke in België gebruikt wordt voor hoogtemetingen. Het nulpunt is gelijk aan het gemiddeld laagwaterpeil in Oostende. In Nederland gebruikt men NAP, Normaal Amsterdams Peil, waarvan het nulpunt gelijk is aan het gemiddeld zeepeil en 2.33 m hoger ligt dan het TAW-nulpunt. Dus TAW = NAP + 2.33.

² Waterwegen en Zeekanaal n.v. (W&Z) is het agentschap van de Vlaamse overheid dat instaat voor het beheer van bevaarbare waterlopen in het centrum en westen van Vlaanderen. De Afdeling Zeeschelde van W&Z beheert en onderhoudt de Schelde tussen Gent en Antwerpen inclusief de bevaarbare en getijgebonden zijrivieren (bv. Rupel, Durme...). Ook dijken, kaaimuren en dergelijke meer vallen onder haar bevoegdheid.

De gezenderde koe is gearriveerd!

In vorig Polder.blad melden we dat er in het kader van een wetenschappelijk onderzoek een stal geplaatst is in de Polder. Doel hiervan is de schuilbehoeften van runderen en paarden te onderzoeken. Einde september is onze Gallowaykudde uitgebreid met een nieuw gezenderd dier. Zij heeft rond de hals een GPS-toestel hangen, waardoor er steeds geweten is waar ze zich bevindt in het terrein (en ook haar vrienden en vriendinnen. De runderen zijn immers echte

kuddedieren.) Uiteraard zal zo ook kunnen bepaald worden of de dieren gebruik maken van de stal.

En vermits er ook een mobiel weerstation naast de stal staat, kan het stalgebruik ook jaarrond gelinkt worden aan de weersomstandigheden.

Zullen zij de stal intrekken bij barre koude of sneeuw, bij hevige hitte,...?

Dat zal het onderzoek uitwijzen.

Gezenderde koe - André Van Langenhove

203 kinderen in oktober in de Hobokense Polder

Ria Thys

**SIBLO 15 toffe kinderen
Juf Leentje en Juf Diane.**

**12/10/2011
Werken vanaf het plat bord tot aan het raster
en daarna tot aan de 7 - eiken**

Het najaar is traditioneel de periode dat er tientallen kinderen in de Polder komen wandelen en/of werken. In oktober (ook Antwerpse milieumaand) konden we zomaar eventjes 203 kinderen in onze Polder verwelkomen.

168 kinderen kwamen wandelen met hun klas, voor velen een ware ontdekking. Maar op 3 woensdagen waren er ook schoolkinderen die onze Goudklompjes kwamen helpen bij het natuurbeheer: 35 kinderen staken de handen uit de mouwen en waren achteraf apetrots op het stukje natuurgebied dat zij mee beheerd hebben.

En dan spreken we niet van de vele gezinnen met kinderen die tijdens de mooie oktoberweekends de Polder verkenden ... een trend die zich nog tot een eind in november verderzette.

Heel fijn dat onze Polder zo gewaardeerd wordt!

Een nieuwe Goudklomp !

De weekenden op Schiermonnikoog waren een ware topper!

Dat kan je lezen in de verslagbundels die door en voor de deelnemers zijn opgesteld.

Maar op verschillende vlakken hebben de weekenden leuke gevolgen gehad ....

Zo hebben we, of zeg ik beter onze Goudklomp André V L een deelnemer weten te overtuigen om weke-

lijks op woensdag mee de natuur te komen beheren met de Goudklompjes.

Welkom, Peter Van Elsacker!

We hopen dat je nog vele noeste werkuren in ons prachtig natuurgebied zal kunnen meemaken, en natuurlijk ook veel voldoening en veel plezier met onze leutige groep GKL's.

Het verhaal van Rob de Polderzeehond

Door Guy Robbemans, ... Borremans dus

Een paar maanden geleden vertelde Pierre Nowosad over een zeehond die gezien was aan de jachthaven, bij het vroegere Cockerill.

Toen ik mij aansloot bij de groep vogeltrektellingen najaar 2011 op 24 september, met de bedoeling Luc Van Schoor een beetje bij te staan (en voor mezelf om het verschil te leren tussen een duif en een ekster), koesterde ik eigenlijk stiekem de hoop om de zeehond te spotten én te fotograferen.

Woensdag 19/10, 8.45 u:

Heel Hoboken en omstreken weet het stilaan wel, **het was zover!**

Uitgerekend Pierre zag hem net op tijd en we konden reeds een aantal foto's nemen!

De vreugde was uiteraard groot en eventjes vergaten we de vogels te tellen, sorry vogels.

Donderdag 20/10, 10.15 u:

Wie had gedacht dat het de volgende dag weer prijs zou zijn?

Aan de overzijde van de Schelde zag ik iets drijven, ongeloof kreeg de bovenhand, maar toen bewoog het ronde ding en ging het onder water! Dus toch!

Om 10.22 u stak hij zijn kopje weer boven, deze keer in het midden van de Schelde én met een dikke paling tussen de tanden!

Weer sorry vogels, er werd serieus wat geklikt en ik kon ook nog filmen hoe de paling met veel moeite binnengewerkt werd.

Foto's en filmpjes (ook van Pierre en Jan Rose) werden dezelfde dag nog verspreid, o.a. te zien op de website van Natuurpunt Hobokense Polder en op Youtube.

's Avonds stuurde ik een paar foto's door naar ATV, met de vermelding dat hij (of zij) ook gefimd werd, je weet maar nooit of er interesse is. En ja, er werd gevraagd om het filmpje in zijn geheel door te sturen, het werd inderdaad dezelfde avond nog uitgezonden. Een uurtje later belt een reporter van Het Nieuwsblad, ze hadden op de ATV website het nieuws gelezen en vroegen om foto's

door te sturen met nog een woordje uitleg. Ook Jan Rose stuurde nog een paar foto's door, de dag erna zouden ze het publiceren. Niet dus!

Later op de avond kreeg ik ook Gazette van Antwerpen aan de lijn, nadat ze eerst met Luc gepraat hadden. Zelfde verhaal, 's anderendaags stond het artikel inderdaad in de krant.

Vrijdag 21/10:

Kort na de trektellingen, om 13.30 u, kreeg ik telefoon van ATV. Ze wilden een interview om 14 u.

Ik vroeg nog of het de dag erna kon, want dan zouden de trektellers erbij zijn, maar het moest en zou nog dezelfde dag uitgezonden worden. Op de dijk hielden we een praatje en werd er gevraagd om wat te poseren voor de camera. Na afloop bleven ze nog ter plaatse, in de onvervulde hoop de zeehond zelf te kunnen filmen. Uiteindelijk werd het interview niet uitgezonden! Op mijn vraag waarom, was het antwoord: "We wilden de zeehond zelf filmen om mee uit zenden". Wel spijtig, want ik had iedereen reeds ingelicht over de uitzending.

Maandag 24/10, 16 u:

Tot zover het verhaal van de zeehond dacht ik, maar ik ging nog eens kijken op de dijk of er nog iets bewoog in de lucht. Na een uur, met

o.a. vier ooievaars en vier buizerden, stapte ik op de fiets, terug naar huis. Maar op het einde van de geasfalteerde dijk was hij er weer! Krachtig zwemmend oostwaarts! Het weer was helder en ik kon vlug nog een paar foto's nemen. Hij leek even geïnteresseerd in mij, als ik in hem.

Het waren topdagen, niet alleen door de talrijke vogelwaarnemingen (o.a. blauwe en bruine kiekendief, zwarte wouw, visarend, slechtvalk, boomvalk, ooievaar,.....) maar zeker de zeehond.

Het is ook ongelooflijk hoe snel het nieuws rondgaat en iedereen die op de dijk passeert, begint over een zeehond die hier gespot werd. Iemand vroeg zelfs of we de zeeotter gezien hadden!

Wat mij echter nog het meest pleziert en verbaast, is dat het nu mogelijk is dat een zeehond in onze Schelde overleeft. Ik had nooit gedacht dat ik in mijn leven de Schelde nog zou zien evolueren van open riool naar een leefbaar biotoop voor talrijke vissen en waterzoogdieren. Samen met een van mijn foto's stond een artikel in GvA, i.v.m. de visstand in onze Schelde: er is nu reeds sprake van 21 soorten t.o.v. 7 soorten in 1995!

Er is dus nog hoop in deze bange dagen.

Gewone zeehond met paling - Guy Borremans

Vogeltrektellingen 2011 Telpost Hobokense Polder

Luc Van Schoor

Meer dan de helft van de in Vlaanderen voorkomende vogelsoorten zijn trekvogels.

Velen passeren hier alleen in voor- en najaar, anderen komen hier enkel broeden of overwinteren.

In Vlaanderen zijn heel wat plaatsen waar de vogeltrek intensief door vrijwilligers opgevolgd wordt. Tijdens de internationale simultaantellingen die dit jaar doorgingen op 1 en 22 oktober waren in ons land een 50-tal telposten actief. Buiten de weekends kwamen in oktober dagelijks gemiddeld een 30-tal telposten in actie. Al deze tellingen kunnen van dag tot dag opgevolgd worden op www.trektellen.nl

Het was het zesde opeenvolgende jaar dat de trekpost Hobokense Polder in actie kwam. Het was tevens het tweede jaar dat we zowel in voorjaar als najaar telden. Met ruim 208 teluren overschreden we ons streefgetal van 200 voor dit jaar.

Opmerkelijke trekvogels, in dagelijks gebruik ook krenten genoemd, werden regelmatig doorgeseind van of naar de nabijgelegen telpost Kruibeeke Polder die op hun beurt in contact kwamen met met andere telposten in de Scheldevallei: Noordelijk eiland / Wintam en Rupelmonde. Zo konden leuke doortrekkers als rode – en zwarte wouwen, visarend, grote zilverreigers, ooievaars en middelste jager opgevolgd worden door verschillende telposten.

Meer info over trekgedrag, trekrichtingen en aantallen vogels die over Vlaanderen en specifiek over onze telpost vliegen, vind je in het vorig verslag 'Vogeltrektellingen 2010 Hobokense Polder, Luc Van Schoor (Polderblad januari 2011)

Het viel ons op dat de telpost met de jaren meer en meer in de belangstelling komt te staan. Tijdens de voorbije trektellingen vroegen passanten ons regelmatig wat we daar precies deden. Het kwam ons niet altijd goed uit om tijdens onze waarnemin-

gen daar uitgebreid op in te gaan. Daarom was het een goed idee om het foldertje 'Trekvogels tellen' van Natuurpunt samen met de nieuwe folder Hobokense Polder aan belangstellenden uit te delen. Vooral leerde we de resultaten van 2011 wat nader onder de loep nemen, leek het me daarom wel nuttig om over het hoe en waarom van die trektellingen wat klassieke vragen te beantwoorden die deels in de folder 'Trekvogels tellen' worden behandeld.

gebonden roofvogeltrek verwachten, wordt er wel eens tot in de namiddag geteld.

2. Waar vliegen die vogels naartoe?

Vogels die hier in augustus - september doortrekken, zijn in heel wat gevallen insecteneters. Ze vertrekken vroeg in het najaar omdat ze een erg lange reis voor de boeg hebben. Meestal trekken ze naar Afrika en vliegen ze zelfs tot voorbij de Sa-

Foto: Sonja Van Kerckhove

1. Wanneer worden de trekvogels geteld?

We tellen enkel als de vogeltrek volop bezig is, vooral in het najaar, en sinds 2010 ook in het voorjaar. Meestal beginnen we eind september te tellen, maar het hoogtepunt van de dagtrek ligt in oktober. In de loop van november is de trek groten-deels voorbij. In het voorjaar, april tot begin mei leveren die tellingen meestal een stuk minder vogels op omdat de aantallen lager liggen door de wintersterfte en vogels dan vaker de wind in de rug hebben en te hoog over komen. In principe tellen we van zonsopgang tot de middag. Op sommige dagen, wanneer we thermiek-

hara. Sommige boerenzwaluwen overbruggen daarbij een afstand van wel 10 000 km. Toch is dat nog geen record. Dé kampioen is de Noordse stern die jaarlijks zo'n slordige 40 000 km op de teller heeft staan. De soorten die hier in oktober - november doortrekken zijn eerder trekkers van de korte tot middellange afstand. Het zijn vaak zaadeters die al stoppen in Zuid-Europa.

3. Komen er bij ons dan geen vogels overwinteren?

Toch wel. Een aantal vogelsoorten als zwarte kraai blijft gewoon hier, dan heb je soorten als roodborst waarbij het prentje heel complex is: sommige van onze vogels blijven

hier, andere gaan op trek, soms tot in Noord-Afrika. Daarnaast worden de aantallen hier in de winter aangevuld door noordelijke soortgenoten. In West-Europa komen ook veel watervogels en ganzen overwinteren. Ze profiteren hier van het zachtere zeeklimaat. Die aantallen zijn soms afhankelijk van winterweer elders in Europa. Ze kunnen streng winterweer in het noorden ontvluchten, maar hier zijn ook heel wat Oost-Europese gasten bij.

4. Trekken vogels alleen overdag?

Meer dan de helft van de vogels trekt 's nachts. Vaak zijn dat zangvogels zoals grasmussen, karekieten, roodborstjes, die vooral in aug.sept. doortrekken. De ideale manier om dat op te volgen is ringonderzoek, of met een radar. Al valt met dit laatste hulpmiddel niet uit te maken om welke soort het juist gaat. Daarnaast zijn er soorten die zowel 's nachts als overdag kunnen trekken zoals bv

koperwiek, een lijsterachtige. Zangvogels zijn in de vroege ochtenduren het meest actief.

5. Hoeveel weg legt zo'n vogel in één keer af?

De meeste soorten trekken in eerder korte etappes van enkele tientallen tot tweehonderd kilometer. De zangvogeltrek overdag bereikt meestal een piek in de vroege ochtend om dan tegen de middag stil te vallen. De vogels gaan dan wat rusten en bijtanken (voedsel zoeken). De roofvogelsoorten met brede vleugels zoals buizerd moeten het hebben van opstijgende lucht (thermie) en trekken eerder rond de middag. Ze zijn dus afhankelijk van de zon en

het weer. De dagtrek langs de HP tijdens het najaar verloopt soms in twee golven; de eerste na zonsopgang, vermoedelijk van trekvogels uit de (noordelijke) omgeving. Later in de morgen, vanaf ca 9 u, volgt er soms een tweede golf van vogels die mogelijk bij het ochtendkrieken vanuit de grensstreek B-NL vertrekken.

6. Vliegen er overal in Vlaanderen evenveel vogels over?

Nee, zeker niet. Een aantal vogels zoals water- en waadvogels volgen de kustlijn. Ook zangvogels kunnen bij oostenwind soms tegen de kust gedrukt worden en daar geconcentreerd doorkomen (stuwing). Heel wat vogelsoorten trekken over een breed front over heel (West-) Europa. Toch kunnen de aantallen sterk verschillen per telpost. Dat heeft dan vaak te maken met het landschap. Vogels worden ook op trek aange trokken door hun favoriete biotoop. Ze maken dan een ommetje of gaan daar lager vliegen. Aan een bosrand zal je dus meer vinken tellen en boven een akker meer veldleeuwriken. De doortrekroute van de meeste roofvogels uit NW-Europa verloopt via Falsterbo (Zuid-Zweden) richting richting Gibraltar (Zuid-Spanje). Daardoor trekt het overgrote deel van roofvogels op windstille dagen eerder langs de oostkant van België door. Daardoor verschilt het aantal doortrekkende buizerds vaak ook sterk per plaats. Zo werden vb op een topdag als 15 okt 2011 op onze telpost 148 exx (dagrecord

De Kilt historie

In één van de verslagen die Luc Van Schoor tijdens zijn voorjaarsreis door Schotland naar het thuisfront stuurde, vermeldde hij ook het bezoek aan een textielboetiek. Dat viel niet in dovemansoren bij een zekere Jan Rose die prompt reageerde: "Ik lees dat Luc een Schotse textielboetiek bezocht heeft, oeioei...voortaan trektellen in een Kilt.. 't zal schoon zijn." Daarop voortbordurend schreef een zekere Luk Smets in de Hobokense Courant, September 2011, het volgende:

HOBOKENSE COURANT

Vogelen in Schotse kilt

Vrijdag
16 september
2011

De najaarstrek is weer volop aan de gang en de activiteiten aan de trektelpost Hobokense Polder zijn ook weer gestart. Luc Van Schoor heeft in Schotland heel wat ervaring opgedaan. Daar bleek een positieve correlatie te bestaan tussen de klederdracht van de vogelaars en het aantal waargenomen soorten. Vooral Jan van Gen-

ten, alken en korhoenders bleken zich duidelijk meer te vertonen aan de gerokte vogelaars. Deze ervaring wordt nu ook in Hoboken in de praktijk gebracht. "We hopen zo een aantal nieuwe soorten voor ons gebied te kunnen noteren", aldus Luc. Natuurpunt volgt dit experiment met belangstelling op. (LS)

HP) geteld, tegenover 357 exx over Anderstad-(Lier) tot zelfs 644 exx over Kristallijn Maatheide (Lommel) De ligging van de Hobokense Polder langs de zuidwestelijk kant van centrum Antwerpen bepaalt ongetwijfeld het trekgedrag van vogels. Veel zang- en roofvogels vermijden de stedelijke bebouwing en volgen eerder een trekroute langs groen-zones. Daardoor vliegen ze tijdens de herfsttrek, vooral bij westelijke winden, merendeels langs de linker Scheldeoever

Sperwer - Guy Borremans

7. Hoe herkennen we die vogels allemaal?

Om vogels te tellen moet je in staat zijn om vogels te herkennen.

Het makkelijkst leer je dat door mee te gaan met ervaren vogelaars. De meeste vogelliefhebbers willen graag hun kennis delen en ook bijzondere vogels aanwijzen! Kennis van de vorm en het gedrag van vogels is belangrijk. Vogels die kortbij overtrekken, worden op het uiterlijk herkend, bij een goede belichting vallen kleur, een vleugelstreep, lengte van de staart of andere kenmerken op. Bij het waarnemen van vogels is het vrij essentieel om de geluiden te kennen. Heel wat vogels op trek houden contact met korte roepjes. Die geluiden moet je dus herkennen. wat bij windstille en geluidsarme dagen beter lukt dan op meer winderige dagen. Zodra je de algemene soorten op geluid kan herkennen ontdek je ook sneller de meer bijzondere soorten. Het leren van vogelgeluiden kan door de vogel, waarvan je het geluid niet thuis kan brengen ook in beeld zien te krijgen. Na verloop van tijd ga je de vogel aan het geluid

herkennen zonder dat je hem ziet. Af en toe meegaan met kenners of excursies kan dit erg versnellen. Dit geldt vooral voor het leren van trekroepjes. Het kan ook helpen door opnames van vogelgeluiden aan te schaffen. Voor zang en roepgeluiden zijn de 4 CD's "All the bird songs of Britain and Europe" heel goed. Voor het leren van de vaak onbekendere trekroepen zijn er de 2 cassettes van "Oiseaux de France, Migrateurs et Hivernants". Ook op Internet zijn vogelgeluiden te raadplegen. Verder kan ook het silhouet en het vlieggedrag hierbij helpen. Zeker bij tegenlicht, wat vanaf onze telpost bij trekkende vogels over de HP het geval is, is zulke herkenning belangrijk. Bij grotere vogels zoals roofvogels, ganzen en aalscholvers zijn foto's soms een goed determinatiemiddel. Het is dan ook een pluspunt dat er regelmatig één of meerdere fotoliefhebbers standby staan. Toch slagen ook kenners er niet altijd in om alle vogels op naam te brengen. Dat kan gebeuren bij kortstondige waarnemingen, te grote afstand, te slechte belichting of gewoon het niet herkennen van de soort op zicht of op de roep.

8. Hoe tellen we die vogels?

De meeste soorten komen in eerder kleine groepen door en kunnen afzonderlijk geteld worden. Op piekmomenten kan dat wel eens anders zijn, als de groepen groter zijn en de tijd ontbreekt om ze te tellen, worden de aantallen geschat. Met wat ervaring blijkt dat aardig te lukken, alhoewel echt grote groepen natuurlijk altijd een uitdaging zijn. Bij spreeuwen zijn groepen van 1000 en meer geen uitzonderingen, zeker als ze van een gezamenlijke slaapplek vertrekken of er naartoe vliegen. Hoe ga je nu te werk bij het tellen van grote groepen vogels? Het is een gegeven dat iedereen die van een grote groep vogels het aantal moet schatten een te klein getal noemt. Je bent snel geneigd om, vooral bij kleine vogels, de grootte van een groep te onderschatten. Uit testen bleek dat mijn eigen schattingen regelmatig tot 10% lager scoren dan het exact aantal. Tellen van grote groepen gaat het best door

eerst een 100-tal te tellen, en dan dit aantal af te passen op de rest van de groep. Dit geeft erg snel een eerste indruk.

9. Is het aantal tellers belangrijk?

Jazeker, alles hangt af van hoe de trek verloopt. Is de trek zwak dan kunnen twee waarnemers of max drie tellers wel volstaan. Maar bij intensieve of hoge en dus ook moeilijk zichtbare trek is dat meestal onvoldoende. In dat geval zijn 3 tot 4 tellers geen overbodige luxe, vermits er daarbij door één of meer helpers genoteerd wordt. Een telling met meerdere waarnemers heeft het voordeel dat ieder zich kan concentreren in een bepaalde richting zodat er minder vogels 'gemist' worden. Bij de trekpost HP is het vooral bij helder weer belangrijk dat minstens één waarnemer, best ook met telescoop, de trekbaan over LO kan observeren (afstand ca 500 à 1000m). In ieder geval is één teller onvoldoende. Je kan als solowaarnemer onmogelijk drie richtingen in het oog houden en tegelijkertijd noteren. Gelukkig waren

Een soldaat zonder wapen Jan Rose

Roept Joachim (13) zonder kijker: "Daar! Achter ons, heel hoog, in het grijs gedeelte... Zie je het niet?!"
Zegt Jan (42) turend in de lucht zonder kijker: "k Zie helemaal niks, ...waar juist zeg je?"
Zegt Joachim nog steeds zonder kijker: "Ahwel, daar.., in't grijs.., iets groot en't komt dichterbij ... nee, ...t zijn vier grote vogels."
Zegt Jan met kijker: "Vier? ...Ik ben aan 't zoeken... ah daar... ja ...4 ooievaars... Goed gezien, Joachim!"
Joachim spotte de vogels al heel snel en met het blote oog, ... zonder kijker dus...
Een duidelijk voorbeeld dat we iedereen kunnen gebruiken op de Scheldedijk.
Goede vogelkennis, zoals die van Joachim, is natuurlijk een pluspunt maar geen noodzaak. Extra ogen om mee de hemel af te speuren, is op zich al een zeer grote hulp, ... en een kijker wil daarbij wel eens helpen... he Joachim :-)

er dit jaar meestal 2 of meer waarnemers aanwezig.

10. Worden alle vogels geteld?

Neen, niet alle voorbijvliegende vogels zijn trekvogels. Op de telpost Hobokense Polder worden geen kokmeeuwen Canadese ganzen, reisduiven en plaatselijke vogels als eksters geteld. Kokmeeuwen vertonen dagelijks hetzelfde vlieggedrag; vanaf het ochtendkrieken volgen ze de Schelde stroomopwaarts en 's avonds keren ze terug, we spreken dan van slaapvluchten. Het kan gaan om enkele honderden tot 2000 of meer vogels. Hetzelfde vlieggedrag treffen we ook aan bij houtduif. Vogels die rond zonsopgang van een naburige slaapplek opvliegen, gaan overdag voedsel zoeken in de polders van Burcht-Kruibeke. Echt trekkende houtduiven vliegen, meestal na een koude nacht in okt-nov, groepsgewijze en hoger in oostelijke richting. We trachten bij het noteren van de aantallen het onderscheid te maken tussen deze verschillende vliegroutes. Canadese ganzen zijn exoten die hier alleen korte verplaatsingen maken tussen verschillende pleistergebieden. Omwille van de volledigheid hebben we deze exoten uitzonderlijk tijdens de simultaantellingen geteld.

11. Weten we op voorhand of het een goede teldag zal worden?

Alles hangt af van de weersomstandigheden en de tijd van het jaar. De meeste soorten trekken liefst met goed weer. Als het seizoen vordert, zijn er ook soorten die zelfs bij regen en wind trekken. De tellingen op andere telposten geven dikwijls ook al een aanwijzing wat er afkomt. Tellers die in de ban zijn van de roofvogeltrek (en dat zijn er nogal wat), kunnen op het forum van de Natuurpunt Vogelwerkgroep Zuid-West-Vlaanderen ook de trekvoorspelling raadplegen: www.zwvkoepel.be/vwg. Na een periode van intensieve trek in Falsterbo (Zuid-Zweden) kan je bij gunstig trekweer enkele dagen later ook een influx in Vlaanderen verwachten. Zie verder bij inleiding herfsttrek.

12. Wat doe je met al die tellingen? Valt daar iets uit te leren?

In de eerste plaats is trektellen boeiend en spannend! Wat zal het vandaag weer zijn? Grote aantallen of zeldzame soorten? Daarnaast is het ook zeer leerrijk: wie overtrekkende vogels op een paar seconden op het vliegbeeld en een enkel roepje kan herkennen, ... die is wel

een echte vogelkenner. En dat kan je op een trektelpost leren van ervaren vogelkijkers. Een lange rij trektelgegevens laat bovendien toe om te documenteren of soorten toe- of afnemen, vroeger of later trekken, meer over het oosten of westen van het land vliegen, ... en nog zoveel meer boeiends.

13. Kunnen we de resultaten van die tellingen ook ergens terugvinden?

Ja, sinds enkele jaren is hier een speciale website voor, waar we bij Natuurpunt intensief aan meewerken namelijk www.trektellen.nl. De tellers voeren hier meestal de dag zelf nog de resultaten van hun tellingen in. Je kan die dan vergelijken met andere telposten. Ook kan je grafieken oproepen die het verloop van de trek goed weergeven. Op www.trektellen.nl staan ruim 160 Vlaamse of Nederlandse telposten. Meer en meer Waalse en zelfs (Noord-)Franse en Engelse posten dienen zich aan. Ook kan je hier ringresultaten bekijken.

Dit is natuurlijk maar een greep uit mogelijke vragen rond trektellingen. Heb je nog andere vragen dan mag je die altijd naar Luc doormailen: luc.vanschoor@scarlet.be

Voorjaarstrekellingen 2011

Elk jaar vliegen miljoenen vogels voor de kou uit naar warmere streken om in het voorjaar die reis terug te maken. Rijst de vraag: waarom daar niet gebleven? Waarom een lange reis terug met veel gevaren? Het antwoord is simpel: overbevolking. In de winter is er in de zuidelijke streken genoeg voedsel voor de vogels die daar het hele jaar verblijven en voor de ingevlogen 'toeristen'. In het broedseizoen wordt het daar echter dringen om een nestplek endreigt voedselgebrek als de overwinteraars er ook nog jongen zouden grootbrengen. De reis noordwaarts is puur lijfsbehoud.

Het exacte moment waarop de vogel zijn overwinteringsplek verlaat om de grote vlucht aan te vangen, hangt af van de mate van gereedheid. Als de vogel er lichamelijk klaar voor is,

gaan de weersomstandigheden van dat moment een rol spelen. Rustige weercondities worden geprefereerd, met een voorkeur voor rugwinden. Migrerende roofvogels en ooievaars zijn grotendeels afhankelijk van thermiek en zullen op een sterk thermische dag vertrekken, zodat ze zonder te hoeven klapwieken hoog kunnen stijgen en van thermiekbellen naar thermiekbellen kunnen zweven. Zangvogels trekken 's nachts en tijdens de voormiddag. In de vroege ochtenden zal de waarnemer vooral vinken en piepers door de kijker zien. De hoogte waarop gevlogen wordt, is deels soortafhankelijk en deels weersafhankelijk. Bij een stevige staartwind/rugwind gaan ze hoger vliegen. Dus, als er zuidelijke tot zuidwestelijke winden waaien op de dag dat u het veld ingaat met de

telescoop, zult u minder trekkers zien dan bij tegenwind. Bij noordelijke tot noordwestelijke winden gaan de vogels veelal laag vliegen en zijn ze beter in beeld te krijgen. Oponthoud 'en route' kan ook optreden door slechte weercondities zoals stevige regen. Over het algemeen prefereren de vogels hogedrukweer. Het land is dan beter te zien en de navigatie wordt vergemakkelijkt. Maar ja, lange-afstands-vliegers weten uiteraard niet hoe het weer onderweg zal zijn. Ze moeten daar ter plekke op reageren.

Zoals steeds bij voorjaarstellingen is het een verademing om rond zonsopgang vanop de Scheldedijk de zang van de daar aanwezige broedvogels te beluisteren. De lentetrek is niet zo heftig als in het najaar, maar wel erg leuk om te aanschouwen.

Al vraagt het meestal wel een portie geduld van de waarnemer(s)

Weeroverzicht voorjaar

April

De overwegend continentale luchtstromingen tijdens deze maand lagen aan de basis van de veel te hoge temperaturen dan de normale waarden in ons land. Te Ukkel bedroeg de gemiddelde temperatuur 14,1°C (normaal : 9,8°C /9,0°C) .. Van de 11e tot de 18e werd het weer boven onze streken bepaald door droge luchtstromingen verbonden aan anticyclonen, eerst met centrum boven de Atlantische Oceaan ten westen van Frankrijk en zich daarna progressief verplaatsend naar Duitsland. Van de 19e tot de 24e kreeg deze lucht een tropisch karakter als gevolg van de aanwezigheid van een anticycloon die zich uitstreckte vanaf Scandinavië naar de Balkan. Van de 25e tot de 26e trok een front verbonden aan een depressie ten noorden van onze streken over ons land. Van de 27e tot de 28e werd ons weer bepaald door polaire luchtstromingen verbonden aan een anticycloon over de Britse Eilanden. Van de 29e tot de 30e namen deze luchtstromingen een continentaal karakter aan door de verplaatsing van de anticycloon naar Scandinavië. De gemiddelde luchtdruk in Ukkel bedroeg 1019,0 hPa (normaal 1014,4hPa/1014,2 hPa).

Dank zij een zeer goede uitklaring tijdens de ganse maand was de zonneshijnduur zeer hoog. In Ukkel registreerden we 238 h 51 minuten zonneshijn (normaal : 159 uur /156 uur). Deze waarde is de tweede hoogste voor een aprilmaand, geregistreerd in Ukkel sinds het begin van de heliografische waarnemingen in 1887. Het record dateert uit 2007 met 301h zonneshijn.

Mei

De laatste maand van de meteorologische lente werd te Ukkel gekenmerkt door zeer abnormale waarden van de zonneshijnduur en het neerslagtotaal en normale waarden van de gemiddelde temperatuur en de gemiddelde windsnelheid. Van de 1e tot de 2e lag ons land onder de invloed van continentale

luchtstromingen verbonden aan een anticycloon gelegen nabij Scandinavië. Van de 3e tot de 4e werd ons weer bepaald door maritieme lucht verbonden aan een uitgebreide depressie boven de Noordzee. Van de 5e tot de 10e bepaalde een depressie gelegen ten westen van Ierland de aanvoer van maritieme lucht van tropische oorsprong. Van de 11e tot de 14e werd ons weer bepaald door maritieme luchtstromingen verbonden aan een depressie in de buurt van IJsland. Van de 15e tot de 17e werden deze luchtstromingen droger als gevolg van de ontwikkeling van een anticycloon ten westen van Frankrijk. Te Ukkel bedroeg de gemiddelde temperatuur 14,8°C (norm. :13,6°C/12,7°C De streek-gemiddelden van de neerslag waren allen lager dan de normalen Er viel nauwelijks 1/3 van de normale regenhoeveelheid. Als gevolg van een belangrijke zonneshijnduur tijdens het begin van de maand was

de maandelijkse zonneshijnduur in Ukkel hoger dan normaal met 264 u 12 min zonneshijn. (norm.: 203 u/201 u).

Zaterdag 16/4

We starten de eerste lentetelling met 6 waarnemers. Op deze zwakke trekdag waren de 3 bruine kiekendieven (2 man + 1wijfje) , een smelken dat pal naar NO vloog en 2 beflijsters die na enkele rondjes in de polder neerstreken de voornaamste doortrekkers. Verder trokken er naast koekoek en 2 x fitis ook nog 3 zwaluwsoorten (oever-boeren-en huiszwaluw) in klein aantal door. Onder de plaatselijke vogels noteerden we o.a. slechtvalk, 5 buizerds, en onze eerste koekoek en grasmus van dit jaar.

Alle andere dagwaarnemingen tot en met 15 mei zijn te lezen op de website van Natuurpunt Hobokense Polder: www.hobokensepolder.be

Tellen "op leeftijd" ... Ria Thys

Tijdens een wandeling met een groep kinderen hou ik even halt net voor de Scheldedijk om hen wat meer te vertellen over de trektellers die we in de verte zien. Ik zeg hen dat we bij het bezoek aan de telpost wel stilletjes moeten zijn, want dat er vaak waargenomen wordt op het gehoor. Zegt een kind: "Dan zijn dat nog heel jonge mensen die dat tellen doen." "Nee, het zijn mensen die toch tussen 50 en 65 jaar zijn." Waarop diezelfde jongen: "Oh, dan hebben zij een goed hoorapparaat ..."

Najaarstrektellingen 2011

Over zwanen en ganzen...

Jan Rose

Op sommige teldagen zien we buiten vogels ook nog wel eens mensen passeren: paarse hardloopsters ipv paarse strandlopers en babbelaars ipv dodaars.

De meesten vragen zich dan af wat wij daar dan wel staan te doen.

Meestal, na een deskundige uitleg van Luc, vallen bij deze mensen dan de monden open.

Maar soms is het al eens omgekeerd...

"Wa zedde goale ont doeng, menier?"

"Dag mevrouw. Wij doen hier aan trek tellen. Wij kijken naar vogels en tellen die. De vogeltrek terug naar het Noorden is weer begonnen, ziet u."

"Ah.. en wa ziededan zoal, menier?"

"Wel mevrouw, vandaag hebben we hier over de Schel dedijk al zangvogels en roofvogels zien vliegen. Een paar dagen terug zelfs een paar zwanen."

"Ahja, zwaonen....die broeden hier in de Polder, hè menier. Jaja, kzenner zekerst van.. zoe van die grote zwette."

"Zwarte mevrouw ???...U bedoelt zwarte zwaan, ...hier ...in de Polder, ...broeden??"

"Jaja zwarte, kem z'al ooit me joeng gezien, manneke...schoon zenne"

"Wel mevrouw, dat zou toch wel straf zijn want ik heb hier helemaal geen weet van. Als we er al ooit eens een te zien krijgen, is dit meestal wel een ontsnapte parkvogel. Wilde zwarte zwanen zijn afkomstig uit Australië, Tasmanië en Nieuw-Zeeland...ze kunnen hier wel broeden, hoor, zelfs het hele jaar door als 't moet.... Maar nogmaals, ik heb er geen weet van. Bent u zeker dat u geen Canadese gans bedoelt?"

"Een zwette gaans of zwaon ...das toch allemol 'tzelefdén hè, menier"

"Euh.....nog een prettige dag verder, mevrouw."

De trek kwam dit najaar traag op gang als gevolg van het vrij warm weer eind september - begin oktober. Het duurde eigenlijk tot 7 oktober voor we enkele duizenden doortrekkers tijdens een voormiddag konden noteren.

Pas wanneer de wind naar zw tot nw richting draaide en de ochtendtemperatuur daalde, kwam er een intensievere trek van vinken en leeuweriken op gang. Een topdag met uitzonderlijke dagrecords zoals 9225 vinken (3/10/2010) of 1408 aalscholvers (17/10/2008) zat er dit najaar niet in. Maar dagtotalen van 1118 veldleeuweriken, ca 5000 spreeuwen, 110 zwartkopmeeuwen en achtereenvolgende tellingen met ca 4000 vinken zijn zeker ook het vermelden waard.

Op zonnige dagen was het zo goed als onmogelijk om alle hoogvliegende vogels tegen een blauwe lucht te ontdekken wat zeker tot ondertellingen resulteerde. Boven de Hobokense Polder worden regelmatig vogels, die in tegenlicht of achter bomen doorvliegen, gemist.

Het zicht langs de west en noordkant is veel uitgestrekter dan in de oostelijke richting maar de afstand tot de trekbaan langs de linker Scheldeoever, zo'n 400 à 500 meter, is ook een stuk groter. Bij trekwaarneming van kleine zangvogels langs LO is gebruik van telescoop vaak onontbeerlijk voor een juiste determinatie. Bij helder weer worden grotere vogels als aalscholvers, ganzen en roofvogels soms vanop 5 à 7 km ontdekt en gevolgd.

In vergelijking met meer landelijk gelegen telposten in de Kempen en Limburg trokken er ook tijdens dit najaar minder zang- en roofvogels door langs de HP. Deze trend is vooral duidelijk bij vogels als buizerd, boomleeuwerik en bij de meeste lijstersoorten.

Dit jaar bleven de kruisbekken

praktisch achterwege en noteerden we lagere aantallen van aalscholver, kramsvogel en ringmus om maar enkele voorbeelden te noemen.

Jaarlijkse aantalschommelingen zijn normaal en bijgevolg is het voorbarig om op korte termijn van duidelijke tendensen te spreken. Daarvoor zijn gegevens op internationaal vlak noodzakelijk om tot betrouwbare conclusies te komen.

Weeroverzicht najaar

De herfst was uiterst zacht en komt op de tweede plaats na de grote herfst van 2006. De neerslaghoeveelheid was aan de lage kant, maar zeker geen record. Het was ook een zeer zonnige herfst.

Baardmannetje

September

Het herstel van het weer, vooral aan het einde van de maand, heeft de balans voor september een stuk gunstiger doen doorslaan dan de afgelopen maanden. September leverde meer zomerse dagen op dan juli en augustus samen. De maand was met 15,7 graden tegen 14,5 graden normaal vrijwel net zo warm als juli.

Oktober was zacht, vrij droog en bijzonder zonnig. Oktober hoort met ongeveer 149 uur zon bij de tien zonnigste sinds het begin van de metingen. Het hele land profiteerde van het zonnige nazomerweer, de regionale verschillen waren niet groot. Gemiddeld over het land was er circa 155 uur zon terwijl 113 uur zon normaal is.

Zaterdag 24/9

Met zes waarnemers beleefden we een leuke start van de 6e herfst-trektellingen Hobokense Polder bij een zeer zonnig en vrijwel windloos weertje! Vijf roofvogelsoorten met wijfje smelleken (8.22), 2 wijfjes bruine kiek, buizerd 11 exx, vooral na

11u thermiekend, en verder boomvalk en sperwer, beide 2 x., kemp- haan 4 in groepje over, aalscholvers 107, grootste groep 38 exx, grote zilverreiger 4 en kleine zilverreiger vlogen solitair over, blauwe reiger 12, o.a. groepje van 7, Europese kanarie koppeltje laag over Scheldedijk vlie-

gend. Tussendoor kregen we ook het bezoek van 5 deelnemers op excursie met NP Hobokense Polder.

Alle andere dagwaarnemingen tot en met 2 november zijn te lezen op de website van Natuurpunt Hobokense Polder: www.hobokensepolder.be

Conclusie

Alles beschouwd was 2011 een vogelrijk trekjaar met bijzondere waarnemingen.

Wel kwamen sommige soorten wat later door dan vorige jaren als gevolg van het warme weer tijdens de aanvang van de voorjaars- en najaartrek. Zo kwam de intensievere trek van vinken en leeuweriken trager op gang en bleven de dagaantallen van aalscholver aan de lage kant.

Dagrecords waren er wel voor 33 soorten met enkele opvallende resultaten. Zo beleefden we teldagen met bv 19 beflijsters, 148 buizerds en 44 kemphanen en kwamen vogels zoals wielewaal, klapekster, kleine barmsijs en baardmannetjes de Polder bezoeken.....en op de foto. Verrassend waren ook de waarnemingen van zowel middelste jager als kleine jager, vogels die normaal langs de kust trekken. De late waarneming van een doortrekkende zwarte wouw even later gevolgd door ode wouw was zeker ook niet alledaags. Nieuw waren ook soorten als purperreiger en ooievaar, die we al eerder hadden verwacht.

De verwachte kaap van 200 teluren werd ruim gehaald tijdens de 51 tellingen. Met een totaal van 90.430 getelde vogels voor beide seizoenstellingen haalden we tevens een hoger uurgemiddelde dan vorig jaar. (435/u in 2011 - 375/u in 2010) De opkomst van tellers lag in 2011 duidelijk hoger dan vorige jaren. De simultaantellingen van 1 en 22 oktober brachten telkens 8 tellers op de been en op slechts 2 tellingen in het voorjaar was ik als solowaarnemer present. De regelmatige aanwezigheid van natuurfotografen als Guy en Jan R., Joachim en Pierre was zeker ook een pluspunt. De lijst van vogelfoto's die genomen zijn vanop de telpost groeit zienderogen, ook al zijn ze, omwille van te grote afstand of ongunstige belichting, niet allemaal van topkwaliteit. Het nut van bruikbare foto's werd meermaals aangetoond. Zo kon o.m. de juiste determinatie van enkele bijzondere doortrekkers zoals middelste- en kleine jager worden bevestigd en kon het juiste aantal van groepen worden geteld.

De respons van Natuurpunters en andere belangstellenden was dit jaar groter dan vorige jaren.

Bij het tellen en noteren van de gegevens kreeg ik de kostbare hulp van Guy Borremans, Jan Rose, André Van Langenhove, Jan De Bie & Anne-Marie De Baudringhien, Joachim Pintens, Bert Mertens, Wim Mertens, Joris Van Reusel, Leo Janssens en okkasideel ook van bezoekers als Pierre Nowosad, Rudy Vansevenant, Tuur Wuyts, Walter Van Spaendonk, Vincent Verhoosel, Luk Smets & Ria Thys, Lieven Simons & Valerie Lejeune, Danny Jonckheere, Marnix Lefranc, André De Mul, Ivo De Herdt, Jo Mertens, Thierry Hoornaert, Mon Timmers.

Zoals je elders kan lezen, kwam Sonja Van Kerckhove de waarnemers al eens met een natje en een droogje verwennen en kregen we éénmalige bezoeken van deelnemers van een vroegochtentocht NP Hobokense Polder en van twee klassen van

de lagere school Polderstad. Aan allen en vooral aan de getrouwe medetellers en fotografen, mijn gemeente dank voor hun vriendelijke hulp.

Graag tot ziens op de volgende trektellingen van 2012.

DAGRECORDS 2011

Dit jaar werden van niet minder dan 33 vogelsoorten nieuwe dagrecords opgetekend.

Grote zilverreiger :	7 exx	16/10
Ooievaar :	16 exx	15/10
Knobbelzwaan	7	15/10
Brandgans	18	2/05
Nijlgans	74	13/10
Bergeend	19	7/05
Krakeend	23	29/10
Wilde eend	57	23/10
Bruine kiekendief	4	24/9
Buizerd	148	15/10
Smelleken	4	9/10
Boomvalk	4	25/09
Scholekster	13	7/05
Kluut	7	13/05
Kemphaan	44	17/04
Watersnip	6	9/10
Wulp	40	23/10
Oeverloper	29	3/05
Zwartkopmeeuw	110	17/04
Kleine mantelmeeuw	23	18/04
Visdief	5	25/04
Halsbandparkiet	3	27/10
Gierzwaluw	217	13/05
Oeverzwaluw	67	26/04
Huiszwaluw	19	2/05
Paapje	2	25/09
Beflijster	19	9/10
Zanglijster	291	9/10
Tijftjaf	5	26/09
Fitis	2	16/04
Baardmannetje	6	28/10
Kauw	866	22/10
Europese kanarie	2	24/09

Wie? Wat? Wielewaal!

Jan Rose

Hoge bomen vangen veel wind. Maar in de Polder vangen dode bomen soms veel soorten vogels.

Achter onze trektelpost staat er een bosje bomen met daartussenin een paar dode exemplaren.

De top van de hoogste dode boom heeft dit jaar al goed zijn werk gedaan als uitrustplek voor allereerste vogels.

Zo herbergde dezelfde tak op verschillende dagen grote bonte spechten, goudvinken, tapuiten en bonte vliegenvangers.

Dat maakte dat we deze tak regelmatig eens goed bekeken om te kijken of er niets aan het rusten was.

En ja hoor, 't was weer prijs.

In het topje van de dode boom zat een gele vogel... Gele kwikstaart, werd er al snel geroepen... Maar een gele kwik, zo hoog in een boom, dat zie je niet vaak en deed een medeteller toch twijfelen. Hij zoomde met de telescoop in op het gele geval en stelde vast dat het om een wielewaal ging.

Een foto werd genomen, geen kunstwerk maar goed genoeg om te zien dat het om een subadult mannetje ging met een nog bleke borst...

Wat een waarneming!

Met een 'Kirreke' in de hand is dat tellen heeeeeeel plezant...

Jan Rose

Luc heeft het toch maar getroffen met zijn Sonja.

Komt dat meisje daar op een zonnige dag aangewandeld met een mand vol drank, glazen en borrelhapjes....

't Was feest daar op de Schel dedijk, ...de afwezigen hadden ongelijk!

Bedankt Sonja!

PS: Neen... we hebben niet dubbel geteld, die dag :-)

AANTAL TELUREN :

2011	=	208,42	voorjaar :	78,40	najaar :	130,02
2010	=	159,55	voorjaar :	38,45	najaar :	121,10

AANTAL TELDAGEN :

2011	=	51	lente :	20	najaar :	31
2010	=	40	lente :	11	najaar :	29

2011 totaal: 90.430 vogels geteld (in 2010 = 62.075)

NIEUWE SOORTEN OP DOORTREK :

In 2011 werden op de trektelpost Hobokense Polder 9 nieuwe soorten op doortrek waargenomen:

Middelste jager (1), Kleine jager (1), Purperreiger (2), Ooievaar (20), Kluut (21), Kemphaan (48), Paapje (2), Klapekster (1), Kleine barmsijs (1) (de vorige waarnemingen betroffen steeds Barmsijs spec).

Kluut - Luk Smets

Waarnemingen in de regio

1 september - 30 november 2011

Wim Mertens

Het weer laat zich niet voorspellen... Ik ging er na de natte zomer van uit dat de waterpeilen in het najaar snel zouden stijgen en de plassen in de Polder snel helemaal vol zouden staan. Niet dus. De uiterst droge oktober- en novembermaanden deden het waterpeil zelfs dalen. Het zal de komende maanden nog hard moeten regenen (maar dat is ondertussen begonnen) om de plassen gevuld te krijgen tegen april. Normaal gezien begint dan, onder invloed van de verdamping door hogere temperaturen en beginnende plantengroei, het waterpeil terug te dalen. Maar wat heet normaal...

Het droge en veelal mooie weer was wel leuk voor onze trektellers, met alweer enkele fantastische waarnemingen (zie elders in dit tijdschrift) en voor alle andere waarnemers: 2609 waarnemingen in onze afdeling ingegeven op waarnemingen.be tussen 1 september en 1 december!

Droog, dus geen massa's eenden of andere watervogels op Broekskot en Rallegat. Toch lieten **wintertalingen** en **krakeenden** zich geregeld zien, soms zelfs tamelijk talrijk. Wintertaling kon je de hele herfst waarnemen op het Rallegat en Broekskot in stijgend aantal tot maximaal 50 ex. eind november (AI, AVL, DJ, GB, GW, JC, JP, JR, SH, SM, PN, WM). Ook krakeenden waren het talrijkst tegen eind november: tot 80 ex. (AVL, DJ, GB, JC, JP, JR, SM, SS, VL, WM). De **bergeend** was af en toe te zien (1-3 ex, AI, DJ, JJ, PN, RE) en op 2 oktober werd één eenzame **slobeend** waargenomen (EC). Op de plas aan het Kielsbroek, die niet droogvalt, werden meer eenden gezien. Op 15/11 zaten er 29 wintertalingen, 28 krakeenden, 32 **kuifeenden**, 32 **tafeleenden**, 6 **pijlstaarten**, 6 **dodaarsen** en 5 bergeenden en 2 slobeenden (AD). Op de Schelde is toch ook water genoeg zou je dan denken. Toch zitten daar bijna geen eenden meer. Waarschijnlijk vinden ze er geen of onvoldoende voedsel. Viseters vinden tegenwoordig wel hun gading op de rivier, want het

visbestand op de Schelde neemt jaar na jaar toe. De **middelste zaagbek** die op 9 oktober voorbij zwom, is hiervan een voorbeeld (ADB, AVL, BM, JDB, JP, LVS). Een andere viseter, de **gewone zeehond** die van 19 tot 24 oktober dagelijks op de Schelde werd gezien (AVL, GB, JR, JVR, LVS, PN, WM), illustreerde dit door net voor de trektelpost een minuten

eind november waren tot maximaal 5 pleisterende **watersnippen** te zien (AVL, JC, JJ, LG, PN, RE).

Op 29 september werd boven het Broekskot een juveniele **bruine kiekendief** met kleurmerken aan de vleugels waargenomen en gefotografeerd (PN). De jonge vogel bleek op 1 juli op nest gemerkt te zijn in het Ketenisseschor (in de Antwerpse ha-

Bruine kiekendief met kleurmerken

lange strijd te leveren om een grote **paling** achter de kiezen te krijgen. De **grote zilverreiger** vond de droogte wel leuk en viste tussen begin september en half oktober het ene **snookje** na het andere uit het ondiepe Broekskot (AVL, CVL, DJ, EC, GB, JC, JP, JR, LVS, MW, PB, PN, SD, SM, SS, SVH, WM). Ook de **ijsvogel** (AVL, DJ, GB, HB, JR, PN, SH, SVH, WM) kon de droogte pruimen, hoe minder water hoe dichter de visjes bij elkaar en hoe makkelijker te vangen. Dit fraaie vogeltje werd ook op andere plekken waargenomen: 3 ex. aan de Mastvest (schans in de Tentoonstellingswijk, SH), en telkens 1 ex. in Fort VIII (SH), Nachtegalenpark (SH, TV), Kielsbroek (AD) en een dood exemplaar tussen het Schoonselhof en Fort VIII, gesneuveld tegen een venster (DJ).

Steltlopers vinden een droogvallende plas doorgaans ook wel leuk: **witgatjes**, tot 6 ex., waren bijna de hele herfst te zien (AI, DJ, EC, GB, JC, JJ, JP, JR, PB, PN, RE, SD, WM) en

ven op Linkeroever). Eind september als enkele van hun soortgenoten al naar het zuiden trokken, joegen onze **boomvalken** nog volop achter de massaal rondvliegende libellen (GB, JP, LVS, WM). **Torenvalken** werden op meerdere plaatsen binnen de afdeling gezien, maar niet in de Hobokense Polder (AI, JC, JDB, JP, JPo, KP, PB, TV). De torenvalk doet het in tegenstelling met andere roofvogels niet zo goed in Vlaanderen. Ook de **slechtvalk** werd op meerdere plaatsen jagend waargenomen (AVL, GB, JDB, JP, KDK, WVG, TV). Tijdens de najaarstrek trokken vele roofvogels over. Sommige vonden de Hobokense Polder interessant genoeg om een kijkje te komen nemen. Zo werd door de trektellers op 9 oktober een **velduil** gezien die van hoog in de lucht neerdaalde om in de Polder te landen (ADB, AVL, BM, JDB, JP, LVS). Een **rode wouw** maakte op 16 oktober een tussenstop in de Hobokense Polder om eventjes te jagen (BV). Op 25 oktober werd ook in het Middelheimpark

een velduil waargenomen (AI). In dat zelfde Middelheimpark werd op 29 september een roepende **bosuil** waargenomen (AI). Deze soort broedde vorig jaar ergens in de parken. De **steenuil** is een vogel van het kleinschalige landbouwgebied, iets wat we in onze afdeling nagenoeg niet hebben. Op 6 oktober vloog er één roepend over de Tentoonstellingswijk (JDB). Eén van de meest opmerkelijke vogelwaarnemingen dit najaar was de **middelste bonte specht** in het Nachtegalenpark op 18 november (TV). Deze spechtensoort breidt zich de laatste jaren sterk uit in Vlaanderen en broedt al in heel wat oude bossen in de buurt van Antwerpen. Benieuwd of ze de komende jaren ook in onze parken gaan broeden? Ze vinden er alleszins het geschikte biotoop (oude bossen). Het was trouwens een goed najaar voor spechten. Op 22 oktober streek een uit het noorden aanvliegende **zwarte specht** neer in de Hobokense Polder (BM, GB, LVS, WM). Sindsdien wordt deze vogel regel-

matig gezien (AVL, DJ, GB, PN, WM). Vermoedelijk is het dier blijven plakken omdat hij/zij veel eten vindt in de talrijke dode bomen. Het is waarschijnlijk een jonge vogel die, na verstoten te zijn uit het territorium van zijn ouders, op zoek is naar een eigen plek. De kans dat hij/zij in de Polder gaat broeden, is echter zeer klein. Zwarte spechten broeden bijna uitsluitend in hollen in oude dikke beuken. Die staan er hier nog niet. Ook een derde minder algemene specht, de **kleine bonte specht** zocht vanaf begin oktober af en toe eten in de Hobokense Polder (GB, LVS, PN). Deze soort vindt hier wel een geschikt broedbiotoop, maar vertikt tot nog toe hiervan gebruik te maken. Andere leuke vogelsoorten die tijdens de trekperiode even in de Polder verbleven waren **klapekster** (9/10, ADB, AVL, BM, JDB, JP, LVS), **baardmannetje** (6 ex. 29/10, GB, LVS) en **paapje** (1 ex op 24/9 aan de trektelpost en 1 ex. op 25/9, MW) De klapetekster broedde 30 jaar geleden nog in de Polder, maar is ondertussen uiterst zeldzaam geworden in Vlaanderen. Daags nadat de klapetekster neerstreek in de Polder werd er één waargenomen in Kruibeke en Bazel. Daar bleef het dier enkele weken hangen in het toekomstige overstromingsgebied. Baardmannetjes zijn fraai gekleurde vogeltjes met een lange staart die in uitgestrekte rietmoerassen broeden. Tijdens de trekperiode worden ze wel eens meer in onze rietvelden aangetroffen, maar het was wel lang geleden.

Paapjes zie je tijdens de trekperiode, zowel in de lente als de herfst, wel eens meer in de grasvelden. Van op de top van een struikje of distel zit hij dan te zoeken naar rondvliegende insecten die na een korte vlucht gevangen worden, waarna het dier meestal

op dezelfde uitkijkpost terugkeert. Op 21 november zat er ook een **kleine barnsijs** in de Polder, een soort die er de laatste jaren wel eens meer overwintert. Net zoals de voorbije jaren komen ook deze winter weer **waterpiepers** slapen in het Groot Rietveld. Op 30 november werden er 69 geteld waarvan er 9 doorvlogen naar de rietvelden aan de Reigershoek (AVL, GB, LVS). In het Groot Rietveld verblijft ook (bijna) het hele jaar de **waterral**,

welke je niet snel te zien krijgt, maar horen doe je hem wel (AVL, EC, GB, LVS).

In de parken en aan de Biotuin werden enkele typische bosvogeltjes waargenomen: **zwarte mees** en **vuurgoudhaan** (SB, TV). De **goudhaan** werd ook regelmatig in de parken en omgeving gezien (TV), maar ook aan Fort VIII (WDP) en in de Hobokense Polder (JP). Tijdens de trektellingen werden nog vele fantastische waarnemingen gedaan (o.a. **kleine jager** en **middelste jager**). Daarover komt u elders in dit tijdschrift of via onze website veel meer te weten.

Waarnemingen van elf zoogdiersoorten, dat is veel voor onze afdeling. Soorten die weinig of niet worden gezien zoals de **bosmuis** en de **huisspitsmuis** werden gevangen op de Groenenborgercampus (AI). De **vos** wordt wel frequenter gezien, maar nu voor het eerst ook in het Nachtegalenpark (NDM, MS). Verder was er natuurlijk de zeehond, maar ook **bruine rat**, **egel**, **eekhoorn**, **gewone dwergvleermuis** (tijdens excursie Nacht van de Duisternis), **laatvlieger** (idem), **haas** (2 ex in brongebied Hollebeek, DJ), **konijn** en **mol** werden waargenomen.

Er werd ook weer naar kleine diertjes gekeken, vooral door Leo Janssen:

- ca. 30 soorten spinnen, waaronder de zeldzame soorten als **rood visgraatje** en **gemarmerde galgspin**.
- Meerdere soorten kevers, waarvan de meerderheid niet op naam werd gebracht. De **grote glimworm** (dit is dus geen worm maar een niet zo zeldzame keversoort) werd waargenomen tijdens de excursie Nacht van de Duisternis op 15 oktober. Het **rozemarijngoudhaantje**, een niet inheemse soort die je in heel wat Antwerpse tuinen op rozemarijn- of lavendelstruiken kunt vinden, heeft nu ook de Hobokense Polder bereikt (LJ). Vraag is of het een verdwaald exemplaar betrof of dat de soort in de Polder andere waardplanten vindt, want zover gekend komen rozemarijn of lavendel er niet voor.
- Leo plaatste ook bijna 250 met

Paapje - Jan Rose

matig gezien (AVL, DJ, GB, PN, WM). Vermoedelijk is het dier blijven plakken omdat hij/zij veel eten vindt in de talrijke dode bomen. Het is waarschijnlijk een jonge vogel die, na verstoten te zijn uit het territorium van zijn ouders, op zoek is naar een eigen plek. De kans dat hij/zij in de Polder gaat broeden, is echter zeer klein. Zwarte spechten broeden bijna uitsluitend in hollen in oude dikke beuken. Die staan er hier nog niet. Ook een derde minder algemene

foto's gedocumenteerde waarnemingen van vliegen en muggen op de website, waarvan de eenvoudigste op zicht gedetermineerd konden worden door experts.

- Ook vijf libellensoorten vlogen nog in de herfst, waaronder de **bruine winterjuffer** die dan op zoek is naar een plekje om te overwinteren, iets wat de andere libellensoorten niet doen.
- De meest algemene dagvlindersoorten (**atalanta**, **dagpauwoog**, **groot** en **klein koolwitje**, **bont** en **bruin zandoojje** en **gehakelde aurelia**) fladderden rond tot half oktober, sommige zelfs tot begin november. De allerlaatste was een atalanta op 10 november (TV). Interessant was een waarneming van **kleine vuurvliender** op de schrale graslanden van het kerkhof van Hoboken, waar haar voedselplant **schapenzuring** massaal aanwezig is (WM). Dit vlindertje is niet zo algemeen in het Antwerpse. Het komt in de Hobokense Polder en Schoonselhof voor in zeer klein aantal.
- 7 sprinkhaansoorten waaronder **zuidelijk spitskopje** (LJ) en **zuidelijke boomsprinkhaan** (MW). Het zuidelijk spitskopje is een nieuwe soort voor de Hobokense Polder. Hij is van het gewoon spitskopje te onderscheiden door zijn lange vleugels en de rechte legboor van de vrouwtjes. Het zuidelijk spitskopje leeft zowel in natte als droge ruige vegetaties. Het gewoon spitskopje heeft meestal erg korte vleugels, leeft vooral in natte ruigtes en komt in de Hobokense Polder frequent voor. De zuidelijke boomsprinkhaan is een Zuid-Europese soort die zich nog niet zo lang in Vlaanderen heeft gevestigd. Deze sprinkhaan kan niet vliegen, men veronderstelt dat hij met het verkeer meelift. De soort komt bij ons bijna uitsluitend in stedelijke gebieden voor. Ook in Hoboken werd hij in een tuin aangetroffen (MW).
- 17 nachtvlinders, 8 slakken, 16 wantsen en cicaden,

soorten die Erik Molenaar op een FON-excursie door de straten van het Kiel aantrof, waaronder bijvoorbeeld de **dadelpalm**. Een verslag van deze excursie kan je lezen op blz 27 en 28. Naast de interessante muurvegetaties (**steenbreekvaren**, **muurvaren**, **tongvaren**, **muursla**) is vanuit natuurbehoudsstandpunt ook de kloostertuin van het Prelaatshof in de Pierenbergstraat erg interessant met een aantal soorten van droge schrale graslanden die we ook op het Schoonselhof aantreffen: **gewone veldbies**, **muizenoor**, **bleeksporig bosviooltje** en **grote tijm** (deze laatste niet op het Schoonselhof). Ook op het kerkhof van Hoboken worden dergelijke soorten aangetroffen: gewone veldbies, **zandblauwtje**, muizenoor, **klein vogelpootje** en **schapenzuring** (WM). De aanwezigheid van **rapunzelklokje** en **gewoon duizendguldenkruid** (WDP) in de graslanden ten zuiden van Fort VIII (Nachtegalenhof) geeft een indicatie van wat is verloren gegaan door de illegale aanleg van de voetbalvelden daar in de buurt.

Er werden ook 34 soorten paddenstoelen opgemerkt in onze afdeling. Een groot aantal soorten werd genoteerd tijdens de jaarlijkse paddenstoelenwandeling in de Hobokense Polder. De bijzonderste hiervan was de **roodsporige stinkkorstzwam**. Een andere zeldzame soort, de **goudhoed**, werd aangetroffen langs de St Bernardsesteenweg ter hoogte van Schans 17 (WS).

Waarnemers:

ADB	Anne-Marie De Baudringhien
AI	Arne Iserbyt
AVL	Andre Van Langenhove
CVL	Chris Van Liefferinge
DJ	Danny Jonckheere
EC	Erik Callebaut
EM	Erik Molenaar
GB	Guy Borremans
GW	Guy Willemsens
HB	Hugo Bender
JC	Joeri Claes
JDB	Jan De Bie
JJ	Juan José
JPO	Jonas Pottier
JR	Jan Rose
JVR	Joris van Reusel
KDK	Kris De Keersmaecker
KP	Kris Peeters
LG	Luc Gasthuys
LJ	Leo Janssen
LVS	Luc Van Schoor
MS	Maarten Sobrie
MW	Mia Willekens
NDM	Nana De Meyer
PB	Peter Bastiaensen
PN	Pierre Nowosad
RE	Ramos Encalado
SB	Stijn Baeten
SD	Fr. en R. Simons-De Roeck
SH	Stefanie Hannes
SM	Stefan Masure
SS	Steven Sels
SVH	Sven van Haeren
TV	Tim Vochten
VL	Valerie Lejeune
WDP	Wendy De Preter
WS	Willy Sas

Rood visgraatje

Bij de 86 waargenomen plantensoorten zit een hele rits exotische

Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud Tussen Dadelpalm en Kransmuur op het Kiel te Antwerpen

Erik Molenaar

Op 22 oktober 2011 ondernam Erik Molenaar met vier collega's van FON een excursie in onze afdeling, waarvan we de resultaten graag met u delen. Met dank aan Erik.

Het ifbl hok c4-36-13 omvat een stuk van de Emiel Vloorstraat (met veel vrachtvervoer naar de vroegmarkt), de omgeving van de Sint Catharina-

kerk, met het hierbij gelegen Kielpark en de Kielse Stadsfeestzaal, verder de drukke verkeersas Sint-Bernardse steenweg en in het zuiden de omgeving van het Sportstadion Beerschot en het ruim 5 ha grote kloostercomplex met tuin aan de Pierenbergstraat.

Bermen van de Emiel Vloorstraat

In de noordwest hoek van het hok vinden we in de berm al het gros van de graslandsoorten voor vandaag. Op de kalkrijke bodem vol fossiele schelpen doen Grote zandkool en Kleine leeuwentand het goed. In de rand staat ook pekelflora, met o.m. Smalle rolklaver en Hertshoorn-

weegbree. Tredplanten zijn er volop. Op het voetpad en op de parkeer-ruimte zien we overal Straatliefdegras, Steenkruidkers, Varkensgras, Liggende vetmuur, Kruiptertje, Schijfkamille, Canadese en Hoge fijnstraal en er is ook een plek met Handjesgras. Struweelplanten zijn o.a. Dauwbraam, Kardinaalsmuts, Gewone es, Hjelmqvist Cotoneaster, Cornus australis, Robinia en Spaanse aak. In het bosje staat bovendien een woekerende haard Chinese liguster. In de rand van een plantsoentje is Stekelige hanenpoot opvallend aanwezig, met nog bloemend Veelkleurig vergeet-mij-nietje. In ruigere hoekjes bloeit nog Avondkoekoeksbloem, Vogelwikke, Bonte wikke en Bonte luzerne, de bastaard met Sikkelklaver. Een jong exemplaar van Valse christusdoorn kan pas later op naam worden gebracht.

In de straatjes

Daarna gaan we de straatjes nabij de Schijfstraat in. Naast de gebruikelijke stadsoorten (een massa Bleekgele droogbloem en Kleine leeuwentand) komen we ook Postelein, Kleine majer en de nodige onbekende en onherkende soorten. Zo zaait er een smalbladige Laurierkers uit, maar na lang zoeken blijkt later dat het inderdaad om niets anders gaat dan de smalbladige cultivar. Na een poos komen we toch Klein liefdegras tegen. Een opvallend muurtje met veel Muurvaren en Muursla verbergt ook een Steenbreekvaren. Er groeit vreemd genoeg Glad walstro, n.b. een plant van vochtige, bemeste graslanden. Kruiptklokje is

her en der op andere oude muurtjes in de 'tuinwijk' te zien.

Sint Catharina

In de noordoost kant van het hok bereiken we de Sint Catharinakerk. In de omgeving valt alvast een heleboel Geelrode naalbaar op, maar ook enkele zaailingen van merkwaardige bomen, zoals Europese judasboom, Winterlinde, Taxus en Reuzenlebensboom (met de sterke pompelmoesgeur). Aan de kerk staan ook een aantal vogelvoeradvertieven, zoals Boekweit, Europese hanenpoot, Zonnebloem en Gekweekt vlas. In de goot bloeit nog Tijmeprijs. Op de trapjes van de zijingang van de kerk groeit een wikke met zeer korte rankjes; het is ons onmogelijk er iets van te maken. Opvallend is wel dat de steriele planten enkel op de stenen verschijnen, en niet in het plantsoen, één meter er vandaan. We maken een kort ommetje in het Kielpark, maar er worden maar enkele soorten bij gevonden, zoals Klein springzaad, Stijve zonnebloem en Aalbes. Aan de Feestzaal Kiel is een kleine populatie Gele helmblom, Mannetjesvaren en Muurvaren aanwezig. In een zee van lerse klimop priemen hier tientallen salomonszegels op. Aan de ietwat kantige stengel zien we duidelijk dat het om Tuinsalomonszegel gaat, een soort die bekend is voor zijn expansie en die grote haarden kan opbouwen, ook een eind van waar

deze ooit is aangeplant. *Panicum virgatum*, staat her en der in een plantsoen, maar het is een meerjarige plant, en kan gewoon uit een vorige aanplanting zijn achtergebleven. We middagmalen in het authentiek Kiels café Trapke Op. Als we van hier 's avonds, na een slotdrank, terug naar de vertrekplaats gaan, zien we nog een onbekende zaailing van een boom op het voetpad. Hij heeft iets weg van Judasboom, maar de blaadjes met hun spitse knoppen zijn te puntig en staan kruisgewijs tegenover elkaar.

Kloostertuin en Pierenberg

In de Pierenbergstraat ligt nog een restant van het Prelaatshof, een buitenverblijf van de Sint-Michielsabdij, in eigendom van de Zusters der armen. In het verleden is hiervan al erg veel verkaveld, maar het blijft een 5 ha groot terrein, met gazons, greppels, bos en oude muren. Aan de ingang noteren we alvast Bosaardbei, en wat we door de draad kunnen zien van de greppelflora. De ongemaaide randen zijn geel van het bloeiend Schermhavigskruid. Als we aanbellen kunnen we de tuin helemaal afzoeken. Het schraalgrasland bevat, naast grote plekken Gewone veldbies, Muizenoor, Gewoon bosviooltje en diverse ereprijzen, een grote populatie Grote tijm. Hoewel we kunnen aannemen dat die niet oorspronkelijk is, geeft het wel een authentiek beeld van wat de potenties zijn in dit oude grasland. Het loont de moeite dit eens in het voorjaar apart te onderzoeken, want ook onder de oude bomen zal heel

wat voorjaarsflora te zien zijn. Voor de rest vallen heel wat verwilderde exoten en sier-soorten op, w.o. Peterseliebraam, Valse wingerd, Japanse sierkwee, Herfstaster, Franchet's Cotoneaster, Buxus (op een oude muur) en Zomerlinde. *Salvia splendens* zien we ook uitgezaaid naast de borders, en is reeds uitge-

bloeid en zelfzaaiend. De grootste pest is eigenlijk Schijnaardbei, dat overal is terug te vinden. Ook hier staat Geelrode naalदार nog fraai in zaad. Als we om het klooster heen zijn gegaan, vinden we in een aantal heraangelegde straten een flink uitgebreide populatie Kransmuur, die

vooral goed ontwikkeld is in boomspiegels, en in miniatuur tussen de kasseien van de parkeerstroken staat. In de buurt staat verder nog Tongvaren in een keldergat, Oosterse wingerd, Oosterse karmozijnbes, Muursla, *Oxalis debilis*, Stokroos en Rode schijnspurrie.

Sint-Bernardsesteenweg

Langs de Waarlooshofstraat verlaten we de oude kloostertuin om al dadelijk een onbepaalde zonnebloemsoort te bekijken tegen

een oude muur. Verderop staat Esdoorn-ganzenvoet in een boomspiegel. Daarna vinden we de eerste Dadelpalmen, waarvan de meesten maar één blad dragen, maar er zijn er ook al met twee blaadjes. Zowel in boomspiegels, als op het voetpad kunnen deze exotische wonderen al jaren te voorschijn komen, na consumptie achteloos uitgespuwd op een tramhalte en na een aanzienlijke jarenlange rust, ergens in een voeg weggetrapt, verschijnt dan het eerste blad. Er staat ook veel Aziatische veldkers in de achterstraten. We komen nog twee braaklandjes tegen, één waar we Goudzuring, Esdoorn-ganzenvoet, Rode en Zeegroene ganzenvoet vinden en een ander waar opvallend veel jonge Aardpeer is verschenen met Bermzuring en Papegaaienkruid. Achterin, ver achter de draad, zien we een meters hoge Zonnebloemachtige, die we eerst voor *Rudbeckia* nemen, maar dan zou het geen enkelvoudig

blad mogen hebben... vermoedelijk de moederplanten van Aardpeer. In de straten vinden we verder nog Winterpostelein, en in diverse groenvoorzieningen in de Julius De Geyterstraat Gewone spurrie. Er is een siervorm van Echte gamander aangeplant, waarvan we zaailingen aantreffen op het voetpad. De planten hebben een struikachtige vorm en dus niet kruipend zoals bij Echte gamander het geval is. Het gaat om *Teucrium x lucidrys* (*T. chamaedrys* x *lucidum*).

Gezondheidsforum

Vlees en het effect op de Gezondheid

Deel 3

Tekst en foto's: Thierry Maréchal

In vier afleveringen laten we Thierry Maréchal aan het woord met een uitvoerig relaas over Vlees en het effect ervan op het milieu en de gezondheid.

In deel 1 en 2 belichtte Thierry de effecten van vlees op het milieu, in dit deel 3 en in deel 4 dat in het aprilnummer verschijnt, lees je de effecten van vlees op de gezondheid.

Dat fruit en groenten evenals gevarieerde voeding en voldoende beweging de pijlers vormen voor een gezond lichaam, daar zijn velen het over eens. Voeg daar nog peulvruchten, zaden, noten, biologische voeding, voldoende drinken en goede nachtrust aan toe, dan zijn we helemaal goed op weg. Maar dat vlees ook veel invloed kan hebben op onze gezondheid evenals op het milieu en de natuur, daar zijn helaas niet zo veel mensen van op de hoogte.

Als men nagaat hoe het komt dat sommige volkeren lang en gezond leven, is het opmerkelijk dat sommige factoren telkens terugkomen. Ze eten veel fruit en groenten, dikwijls biologisch, doen veel aan beweging én eten zeer weinig vlees. Enkele voorbeelden waar zéér weinig vlees gegeten wordt en waar de mensen lang en vitaal leven!

In Okinawa (Japan) zijn er zeven keer meer honderdjarigen dan in België en komen hart- en vaatziekten bijna niet voor. In Symi (Griekenland) is 90 jaar een "gewone" leeftijd. De Hunza's in Pakistan kennen bijna geen kankers en in Bama (China) zijn vrijwel geen hart- en vaatziekten. In Compodemilo (Italië) zijn zeer veel +85-jarigen. Bij Afghaanse nomadenstammen zijn ook veel honderdjarigen die zelden of nooit vlees eten.

Wat zit er dan in vlees dat onze weerstand ondermijnt?

Hormonenschandalen en dioxineproblemen zijn welgekend en ondertus-

sen zijn er meer dan honderd studies die de grote toename aan kankers toewijzen aan het eten van veel rood vlees en bewerkt vlees. Vooral darm-, prostaat-, borst-, long- en pancreaskanker, blijken gevoelig aan slechte voedingsgewoontes en veel vleesconsumptie.

- Antibiotica worden vaak (en zelfs preventief) gebruikt in veeteelt. Deze stoffen komen dus ook op ons bord terecht en belasten dan onze lever en darmflora. Verder heeft het gebruik van antibiotica geleid tot het ontstaan van generaties van antibiotica-resistente bacteriën zoals E. Coli, Listeria, Salmonella, en Camphylobacter
- Al te vaak worden nog hormonen en groeibevorderaars in de (pluim)veeteelt gebruikt om een meeropbrengst te creëren. Deze stoffen kunnen de hormoonbalans bij zowel de vrouwen als mannen sterk verstoren en bijdragen tot ziektebeelden zoals PMS en menopauzale klachten, tot verminderde spermakwaliteit bij de man. Typische kankers die hieruit voortvloeien zijn borst- en prostaatkanker.
- De voederwijze van dieren laat veel te wensen over. De herbivoren die groene gewassen dienen te eten, worden omnivoren die korrels en granen en dierlijk slachtafval moeten eten. Door het eten van minder "groene" voeding, bevat het vlees dan ook minder omega-3-vetzuren. Deze vetzuren hebben velen onder ons te weinig met verschillende gezondheidsproblemen en psychologische problemen tot

gevolg.

- Rood vlees bevat vrij veel verzadigde vetzuren. Een overmaat aan verzadigd vet houdt verband met hart- en vaatziekten en mogelijk ook met kankers van prostaat, borst en dikke darm.
- Voedingscholesterol, die veel in vlees voorkomt, verhoogt de kans op darmkanker en hart- en vaatziekten.
- De eiwitbehoefte voor een volwassene wordt geschat op 0,6g/kg lichaamsgewicht per dag. Wie "veel" vlees eet, komt snel boven de aangewezen limiet met de nodige gevolgen:
  1. overmatige productie van ammoniak, de afvalstof van het eiwitmetabolisme. Deze afvalstof vormt een belasting voor de lever en kan ons opzadelen met ontgiftingsproblemen.

2. na omzetting van ammoniak door de lever tot ureum, kunnen de nieren overbelast worden.
3. afbraak van een te veel aan eiwitten levert zuren op. Hierdoor worden basen van het lichaam onttrokken waardoor het skelet waardevolle cal-

cium verbruikt en osteoporose bevordert wordt.

4. een intensief eiwitmetabolisme kost ons lichaam extra micro-nutriënten zoals vitaminen B3, B6 (in het bloed niet opspoorbaar), B9 en magnesium.
  5. teveel eiwit overtreft de enzymatische capaciteit om eiwitten af te breken waardoor onvolledig verteerde eiwitten in onze darm circuleren en er aanleiding geven tot ondermeer voedingsintoleranties.
- In vergelijking tot andere voedselgroepen zitten er in eiwit- en vetrijk voedsel als vlees en gevogelte, meer zware metalen en residu's van pesticiden, hormonen en antibiotica.
  - Verder zit er in vlees en de verwerking er van ook sulfieten, nitrieten, nitraten nitrosamines, PCB's, vrije radicalen mycotoxines, en andere zeer toxische stoffen.

Bewerkte vleeswaren zijn helemaal te vermijden!

Daar waar het gebruik van een zeer beperkte hoeveelheid rood vlees of gevogelte van een goede kwaliteit aanvaardbaar is, is het eten van bewerkte vleeswaren (de zogenaamde "fijne" vleeswaren of charcuterie) sterk af te raden.

Het American Institute of Cancer Research" stelt dat naast de aangeraden maximale hoeveelheid rood vlees (75-100g/d) het extra eten van 25 g bewerkte vleeswaren per dag de kans op darmkanker met 49% zou verhogen! Een ander grootschalig Zweedse studie legde een ontegensprekelijk verband tussen bewerkte vleeswaren en maagkanker vast. Dertig gram fijne vleeswaren per dag verhoogt de kans op maagkanker tussen de 15 à 30%. De gemiddelde Belg eet 45 g fijne vleeswaren per dag.

De boosdoeners in charcuterie

In vergelijking met onbewerkt rood vlees van goede kwaliteit, zijn er talloze redenen waarom bewerkte vleeswaren best vermeden worden!

- Voor charcuterie wordt vaak "tweedetrangs" vlees gebruikt.

Vlees dat van karkassen geschraapt wordt of als slachtafval de toonbank niet zou halen.

- Bewerkte vleeswaren bevatten doorgaans veel transvetten. Omdat er bij de aanmaak gebruik wordt gemaakt van minderwaardige oliën uit geharde of gehydrogeneerde vetten. Deze transvetzuren leiden tot verhoogde kans op hart- en vaatziekten, diabetes, ADHD, depressiviteit, dementie, ontstekingen (vnl. aan gewrichten en huidziekten), verminderde vruchtbaarheid, PMS, menopauzale klachten, prostaatklachten, kanker,...
- Voor charcuterie worden vaak vette vleessoorten gebruikt, die meer PCB's, dioxines, aromatische koolwaterstoffen, pesticiden, e.d. bevatten.
- Hoe meer vlees bewerkt wordt, hoe meer de cholesterol die er zich in bevindt, kan geoxideerd worden tot oxysterol. Deze geoxideerde cholesterol is uiterst slecht voor ons organisme en verhoogt sterk de kans op hart- en vaatziekten.
- Bepaalde vleeswaren zoals bloedworst en leverpastei zijn zeer rijk aan heemijzer, dat de vorming van sterk kankerverwekkende nitrosoverbindingen in de darm in de hand werkt.
- Vaak worden nitrieten gebruikt in bewerkte vleeswaren. In vers vlees zijn ze verboden. Nitrieten worden als bewaarmiddel gebruikt om te verhinderen dat bij verhitting van vleeswaren, het vlees grijsgraauw zou worden, maar mooi rood blijft. Helaas geven ze al in de maag aanleiding tot schadelijke nitrosoverbindingen met verhoogde kans op maag- en darmkanker. Ook geven ze een verhoogde kans op longproblemen, bloeddrukproblemen, hoofdpijn, braken en duizeligheid.
- De in bewerkte vleeswaren eigenlijk verboden sulfieten, worden via steekproeven nog steeds waargenomen in charcuterie. De schadelijke sulfieten worden gebruikt om het vlees een mooie rode kleur te geven, maar kunnen allerlei irritaties aan maag en

darmen geven. Ook kunnen ze allergische reacties veroorzaken en astma verergeren of uitlokken.

- Smaakversterkers zoals natriumglutamaat (E621), zorgt er voor dat charcuterie van minder goede kwaliteit, toch goed smaakt. Ze worden ook vaak gebruikt in hamburgers en worst. Dr.R. Blaylock heeft er meermaals op gewezen dat glutamaat als een prikkelende neurotransmitter in de hersenen kan werken. Deze excitoxine, kan zenuwcellen zodanig overstimuleren dat ze op de duur beschadigd geraken of zelfs afsterven. Mogelijke reacties hierop zijn: migraine, misselijkheid, hartkloppingen, krampen, spierpijn in de nek, gevoelloosheid achter in de nek die zich uitbreidt naar de armen en rug, aangezichtspijn, roodheid, duizeligheid, buikpijn, pijn in de borst, spierzwakte in de bovenarmen,.... Glutamaat is ook veel terug te vinden in oosterse voeding en junkfood. Gevolgen van junkfood en glutamaat zijn ook obesitas, diabetes, hartinfarct en beroerte.
- Er worden ook nog andere smaakversterkers gebruikt (zoals guanylzuur en inosinezuur) waarop mensen met astma zeer heftig kunnen reageren. Bovendien worden ze zéér sterk afgeraden voor personen met jicht, omdat ze in purines worden omgezet, wat zeer bevorderlijk is voor jicht.
- Bij het bereiden van charcuterie wordt over het algemeen ook vrij veel zout gebruikt, wat obesitas, hoge bloeddruk en hart- en vaatziekten in de hand werkt.
- Als bindmiddel wordt geraffineerd zetmeel gebruikt. Dit verarmd voedingsmiddel verhoogt de kans op o.a. glutenintolerantie
- Je kan er ook best rekening mee houden dat in charcuterie lactose verwerkt kan zitten. Vooral in gehakt, worst en paté kan men hierdoor lactose-intolerantie in de hand werken of verergeren.

Bronvermelding: bij Deel 4

Kasper, het winterkoninkje

Een kortverhaal over de dieren in de winter

Frieda Heyninck

Het was een koude wintermorgen en Kasper het winterkoninkje zat lusteloos op een takje heen en weer te schommelen.

Kasper, het winterkoninkje

“Bah”, dacht hij, “die stomme winter, ik verveel me, er is niets te beleven en al mijn beste vrienden zijn naar het zuiden vertrokken!”

Hij schopte kwaad tegen een eikel, die nog vergeten aan een tak hing, de eikel viel naar beneden, pardoes op het hoofd van mevrouw eekhoorn die juist even buiten keek om te zien welke weer het was.

“Auw” riep ze.

“Oeps” zei Kasper “sorry mevrouw eekhoorn, dat was niet de bedoeling” “Kasper”, zei mevrouw eekhoorn “wil je a.u.b een beetje voorzichtiger zijn in het vervolg, maar.. je kijkt zo sip, is er iets?”

Mevrouw eekhoorn

Kasper haalde zijn schouders op en zei: “Ik verveel me, mijn vrienden zijn weg en ik vind de winter stom!”

“Och”, zei mevrouw eekhoorn “binnenkort is het terug lente, dan wordt het warmer en dan komen al je vrienden terug uit het zuiden, nog even geduld Kasper!” Ze raapte handig de eikel op die op haar hoofd gevallen was en haastte zich terug naar haar

huisje in een holletje van de boom. “Pffft” dacht Kasper somber “binnenkort, ja dat zal wel” en hij schommelde verveeld voort op zijn takje.

Ineens hoorde hij een vrolijke stem die “koekoek” zei. Hij keek rond maar zag niemand.

“Hallo, hier boven ben ik” klonk het vrolijk “ik ben Flip de mus, hoe heet jij?”

“Ik ben Kasper, het winterkoninkje”. Flip vloog naar beneden en kwam naast hem op het takje zitten.

“Willen we samen wat spelen?” vroeg Flip. Ja, Kasper wilde niet liever, maar wat?

Flip, de mus

Op dat moment begon het te sneeuwen, grote dikke vlokken.

“Ik weet het,” zei Flip “we gaan sneeuwvlokken happen!”

“Sneeuwvlokken happen?” herhaalde Kasper verbaasd.

“Ah ja,” antwoordde Flip “je probeert zo veel mogelijk sneeuwvlokken op te eten, pas op, da’s niet gemakkelijk hoor!” waarschuwde hij en hij begon rond te vliegen tussen de vlokken door terwijl hij er eentje probeerde te vangen.

“Ja tof!” riep Kasper en hij vloog mee rond al happende naar de vlokken

Toen ze een hele tijd later, het was gestopt met sneeuwen, al hijgende op een tak zaten te rusten, zei Flip “Ik had er wel honderd, en jij?”

“Ik had er zéker ook wel honderd!” antwoordde Kasper.

“Wat gaan we nu doen?” vroeg hij. “Hmmm,” dacht Flip na. “Weet je wat, we gaan sleetje rijden op de sneeuw”. Want er lag ondertussen

een flink pas sneeuw. Hij vloog naar een boom, trok er twee bladeren af die nog vergeten aan de boom hingen en riep “Komaan Kasper!” en vloog met de bladeren naar beneden. Daar legde hij één blad op een heuveltje, ging er op zitten en zoefde naar beneden.

‘Joepie!’ riep hij.

Kasper vloog hem na, nam het tweede blad, ging er ook op zitten en hopte, daar zoefde hij ook naar beneden. “Joehoe,” riep hij.

Beneden vielen ze allebei pardoes om in de sneeuw en ze lagen al schaterlachend te rollen in de sneeuw.

“Willen we nog eens?” vroeg Kasper en hop, ze vlogen terug naar boven met hun blad en even later zoefden ze terug naar beneden.

Na een tijdje riep Kasper: “Flip, laten we iets anders gaan doen, laten we gaan spoorzoeken!”

“Hoe...wat?” stamelde Flip.

“Wel ja,” zei Kasper “zie maar” en terwijl hij sprak wipte hij in de sneeuw en overal zag je zijn pootafdrukjes staan.

“Ik verstopt me en jij komt me zoeken, maar... vliegen mag niet, ok?”

“Ok,” zei Flip “ik tel tot honderd” en hij ging tegen een boom staan en bedekte zijn oogjes met zijn vleugeltjes. Kasper wipte vlug weg maar... in plaats dat hij vooruit wipte, wipte hij achteruit, zodat het net was of hij naar Flip toekwam in plaats van weg te lopen.

“99, 100” riep Flip “ik kom, wie niet weg is is gezien!” en hij draaide zich om. Toen hij de sporen van Kasper in de sneeuw zag, was hij stomverbaasd.

“Hoe kan dat nu,” stamelde hij “volgens de sporen zou Kasper achter mij moeten staan, maar ik zie hem

nergens!”

Toen hoorde hij Kasper lachen achter een boom maar, toen hij bij die boom kwam, wipte Kasper langs de andere kant weg en tikte af.

“Een, twee, drie bedot!” riep hij lachend en toen Flip riep: “Kasper, je speelt vals, je mocht niet vliegen!” liet hij zien aan Flip hoe hij die valse sporen had gemaakt.

“Dat vind ik geweldig knap gevonden van je Kasper.” zei Flip bewonderend.

Het werd al stilaan donker in het bos en het werd tijd om naar huis te gaan. Flip vroeg “Zeg Kasper, gaan we morgen verder spelen?” en toen Kasper “Ja, tof.” antwoordde, vloog Flip gauw weg naar huis.

Kasper vloog ook naar huis en tegen zijn mama zei hij: “Weet je mama, ik wist niet dat je in de winter zo’n toffe spelletjes kon spelen, ik hou nog steeds niet van de winter, maar ik heb me toch geweldig goed geamuseerd vandaag!”

In beeld: De winterkoning

Eva Suls

Met plezier stellen wij u een nieuwe rubriek voor: IN BEELD. Met deze rubriek willen we u laten kennismaken met onze biodiversiteit.

N.a.v. het verhaaltje van Frieda Heyninck vertellen we u graag wat meer over de **winterkoning**. De wetenschappelijke naam van dit vogeltje is *Troglodites troglodites*. Troglodites betekent holbewoner en slaat op de vorm van het nest.

(kleine) larven en spinnen. Uit nood zullen ze slechts overgaan op het nuttigen van zaden en bessen.

Waar kunnen we ze vinden?

We kunnen de winterkoning terugvinden in bosrijk gebied met een dichte ondergroei of dicht struikgewas. We kunnen ze ook vaak terugvinden in de buurt van een meertje, sloot of beek. De winterkoning heeft zich goed aangepast aan het leven dicht bij de mens en bouwt zijn nest in tuinen en parken.

Hoe kunnen we de winterkoning helpen?

Laat in je tuin oud hout liggen en vorm een takkenwal zoals op bijgevoegde foto.

Maak een overgang van bermen naar opgaande beplanting (bomen en struiken)

Door de winter heen?

Bijvoeren van meelwormen, maden, vogelvoer, onkruidzaden, ...

Waar? Onder heggen of struiken onder voedertafel (steeds beschermt)

Wat is de broedtijd?

De mannelijke winterkoning bouwt eerst een paar nesten in heggen en struiken, die bestaan uit mos, bladeren en gras. De vrouwelijke winterkoning zal dan een nestje uitkiezen om haar eitjes te leggen. De winterkoning is veelal polygaam (= 1 mannetje heeft meerdere wijfjes).

Ze krijgt ongeveer 5 à 8 eieren, deze zijn wit. Ze kunnen tot drie keer per jaar broeden. Na een periode van twee à drie weken vliegen de jongen uit.

Waar broedt de winterkoning?

Ze broeden op verschillende plaatsen in verscheiden typen gebieden zoals loofbossen, naaldbossen, tuinen, parken.

Bedreigd?

Bij strenge vorst en gebrek aan voedsel kan de winterkoning doodvriezen en hierdoor een daling in de populatie veroorzaken.

Daarom verblijven ze vaak in groepjes dicht tegen elkaar, soms wel met zijn tienden.

Hoe herkennen we een winterkoning?

De winterkoning is een heel klein vogeltje, dat slechts 10 à 11 cm groot wordt. Het is gemakkelijk te herkennen aan zijn staartje, dat bijna recht omhoog staat. Het vogeltje is op zijn rug donker bruin (rood) van kleur.

Wat eet een winterkoning?

Een winterkoning is vooral een insecteneter, hij eet vooral wormen

Vogelweekenden Schiermonnikoog

In september hebben een 40-tal Natuurpunters van een fantastisch vogelweekend kunnen genieten.

Groep 1 was met 26 personen op Schier van 8 tot 11 september.

Groep 2 was met 17 personen van 15 tot 18 september op het mooiste plekje van Nederland.

Luc Van Schoor was op beide weekenden de uitmuntende vogelgids. Hij werd bijgestaan door Sonja.

En bij weekend 1 door Luk en Ria, bij weekend 2 door Marc Hofman.

Enkele sfeerbeelden uit de verslagen:

“ ... De eerste HVP ligt niet ver van de aanlegplaats van het veer. We horen het klagend gepiep van goudplevieren en zien een grote groep scholeksters in een weiland. En dan worden we getraceerd op een geweldig spektakel: een manetje slechtvalk komt aangevlogen en duikt plots naar beneden naar de scholeksters tot op de grond. Paniek bij de scholeksters, rondwarrelende pluimen en stof, ... “ Peter

“... Luc VS juicht wanneer hij een paapje in het vizier krijgt. Hij merkt op dat een hele groep zwaluwen zit te rusten... op de bomen ! En dan begint de ‘litanie’ : de éne na de andere naam wordt geroepen : fitis, gele kwik (Engelse), gors (welke ?), boompieper (want zwaar gestreept!) roodborsttapuit, buizerd, 3 veldleeuweriken. Maar dan !! Luc springt plots bijna 2 meter hoog en toetert : “Een ortolaan, een ortolaan! Alle telescopen worden terug in stelling gebracht en ja hoor! Ze bevestigen de kreet van Luc VS. Blijkt dat in Wommelgem een koor de naam ‘Ortolaan’ draagt. Nu snappen we waar die naam vandaan komt ! Als even later een lichte en forse pieper komt aangevlogen en neerstrijkt aan rand van het ven, is de volgende knappe waarneming een feit: een duinpieper! ...” Elka

Foto: Sonja Van Kerckhove

“... Het ringstation omvat een terrein met verschillende landschappen zoals bos, riet en opkomend eikenbos. Daar zijn over een lengte van 500m netten gehangen met mazen die door de vogels niet gezien worden, zogenaamde mistnetten. Vogels vliegen daar tegen en komen terecht in het onderste net dat als een zak is omgeplooid en houden zich daar rustig. Elk uur, van zonsopgang tot zonsondergang, gaan de mensen van het ringstation op controle om de vogels over te brengen in katoenen zakjes. Ze nemen eerst de poten vast en bevrijden de vogels dan heel voorzichtig uit het net. Die zakjes worden dan naar de onderzoeksplaats aan het gebouw gebracht en aan “kapstokjes” gehangen overeenstemmend met de sectie van het net waar de vogels gevangen zijn. Zo kunnen ze zien welke vogels in een bepaald landschap leven...” Frieda

“... We zochten een plekje uit de wind op het platform voor de grote strandhut. Het weer was bewolkt en redelijk somber en Marc B die even in de wind stond, zocht snel een beschermd plekje tussen de anderen. Tot 9.15 u werden heel wat vogels op het notitieblad geschreven. Opvallende waarnemingen waren de grote hoeveelheden eider, grote en zwarte stern, maar het meeste enthousiasme was er toch voor de waarnemingen van gewone en grijze zeehond, de 6 middelste zaagbekken, de 2 tapuiten en de 5 roodkeelduikers. Maar de kleinste jager spande de kroon. Ook deze keer werd er weer een vleermuis gespot. We vragen ons nog steeds af over welke soort het zou gaan. Reacties zijn welkom. Een stern vloog zo snel voorbij dat determinatie niet lukte. We doopten hem/haar dan maar turbostern...” Geert

Nieuw op onze website: verslagen van onze reizen

Lees de mooi verzorgde verslagen van onze meerdaagse uitstappen.

Je kan de verslagen zowel online lezen als afladen als pdf.

Met dank aan onze verslaggevers, fotografen en samenstellers

Ankona Ontmoetingsdag

Zaterdag 11 februari vanaf 9.30 u: UA Campus - Groenenborger

Het is in 2012 al de 15de editie van ANKONA of de Antwerpse Koepel voor Natuurstudie.

Het thema van deze dag is **'Klimaatverandering: tendens van inheemse naar uitheemse soorten?'**.

Het programma ziet er alvast veelbelovend uit!

Klassiek hebben in de voormiddag workshops plaats en in de namiddag worden de lezingen in plenum georganiseerd. We maken ook deze keer weer gebruik van de 'bioruimte' (microscopiezaal en pc-lokaal in kelderderdieping) zodat we praktische workshops kunnen organiseren. In

de voormiddag is er een praktische workshop over 'of je al dan niet een nieuwe dan wel een 2de handsmicroscopie/binoculair aanschaft' en in de namiddag eentje over hoe je waarnemingen invoeren en raadplegen op het veld: nieuwe mobiele toepassingen van waarnemingen.be'

Het volledig programma kan je raadplegen op de ANKONA-website (www.ankona.be; rubriek 'ontmoetingsdagen' en 'kalender').

Deelname is gratis, maar vooraf inschrijven is verplicht en kan t.e.m. 4 februari 2012.
Inschrijven doe je bij voorkeur digi-

ANTWERPSE KOEPEL VOOR NATUURSTUDIE

taal via de ANKONA-website: www.ankona.be (rubriek 'ontmoetingsdagen' en 'kalender')

Meer info:
Koen Cuypers, Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid
Tel. 03 240 59 88; e-mail: ankona@admin.provant.be

Fauna Flora Fotoclub Schoten stelt voor

Fototentoonstelling met digirama's

in het Kasteel van Schoten

UITNODIGING

Foto: Jeanine Van Waeleghem

Toegang gratis
meer info op www.fffs.be

zaterdag 28 januari 2012 van 13 tot 19 uur
zondag 29 januari 2012 van 10 tot 18 uur

Een leuk ideeetje voor een uitstap in het laatste weekend van de Nieuwjaarsmaand ... en met inbreng van één van onze huisfotografen: Jan Rose.

Nieuwe partner: P'ark: 10 % korting voor Natuurpuntleden

Voor de winkel P'ark in Antwerpen zijn stadstuinen, daktuinen, balkons, stadsparken en de natuurgebieden langs de Schelde en rond de stad het uitgangspunt.

Het aanbod bestaat uit een brede waaier van duurzame producten, vervaardigd via eerlijke handel, met een eigen verhaal en een link met de natuur: tuinartikelen en decoratieve nestkastjes, verzorgingsproducten, speelgoed, geschenken,

verrekijkers, telescopen, laarzen en buitenkledij.

Als Natuurpuntlid krijg je op vertoon van je lidkaart 10% korting op al je aankopen!

P'ark
Kammenstraat 30
2000 Antwerpen
Tel: 03/294 81 02
Open: ma - za van 10 u tot 18 u

P'ark
a touch of nature

Algemene info

Lidmaatschap Natuurpunt: 24 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Hobokense Polder ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift Polder.blad.

Abonnementen: Natuurpuntleden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Beide tijdschriften samen kosten 14,50 euro.

Abonnement op het tijdschrift Polder.blad van Natuurpunt Hobokense Polder: voor leden van andere afdelingen door storting van 7 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder Natuurpuntlid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid. Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening:
979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 40 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van de Natuurpunt vzw, Michiel Coxiestraat 11 2800 Mechelen met vermelding "7742 Reseruaatfonds Hobokense Polder".

Contactpersonen

Voorzitter: info@hobokensepolder.be
Danny Jonckheere, Cdt. Van Laethemstraat 45, 2660 Hoboken, 03/828.64.03

Conservator Hobokense Polder: conservator@hobokensepolder.be
Wim Mertens, Jan de Groofstraat 13, 2610 Wilrijk, 03/216.93.62

Redactie en lay out Polder.blad: tijdschrift@hobokensepolder.be
Ria Thys en Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Ledenadministratie, penningmeester en webmaster:
leden@hobokensepolder.be - webmaster@hobokensepolder.be
Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Geleide wandelingen: wandelingen@hobokensepolder.be
Annie Van Zwieten, Zomerdijklaan 4, 2660 Hoboken, 03/828.37.60

Propaganda:
André Driesen, Krekelstraat 124, 2660 Hoboken, 03/829.19.10

Goudklompjes:
André Van Langenhove, Zevenbergenlaan 8, 2660 Hoboken, 03/288.00.81
Gilbert Van de Velde, Van Traynellaan 28, 2660 Hoboken, 03/825.12.75

Natuurbeheer voor schoolklassen:
Roger Desmedt, Vlaamse Kunstlaan 68/3, 2020 Antwerpen, 03/ 237 97 47

Volg ons op Facebook

De **Polderwandelingen** worden verzorgd door onze natuurgidsen van Natuurpunt Hobokense Polder

Een wandeling in de Hobokense Polder aanvragen?
Hoe doe je dat?

Ieder die het wenst, ook scholen en verenigingen, kunnen een wandeling met natuurgids aanvragen bij Annie Van Zwieten. Contactgegevens: zie hoger.

Website: www.hobokensepolder.be
Raadpleeg deze website voor achtergrondinformatie, foto's en videoclips van activiteiten, de geschiedenis van de Hobokense Polder, laatste info, ...

Polder.flits: Van tijd tot tijd brengen we onze leden via e-mail op de hoogte van dringende berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden of als herinnering. Wenst u zulke berichten te ontvangen, geef dan uw emailadres door aan flits@hobokensepolder.be

Onze afdeling heeft een **open bestuur**. De bestuursvergaderingen vinden in principe plaats op de **derde dinsdag van de maand om 20 u in zaal Moretus, Berkenrodelei 34 te Hoboken**. Alle leden zijn welkom. Zie verder in het tijdschrift voor eventuele wijzigingen.

Dag van de Natuur - Luk Smets

Torenvalk - Tholen - Luk Smets

Natuurbeheer - Paul Van den Broecke

Klaswandeling - André Van Langenhove

Viollergracht - André Van Langenhove

Paddenstoelentocht - Pierre Nowosad

Pierre Nowosad

Schiermonnikoog - Sonja Van Kerckhove

Activiteitenkalender

Activiteiten, waar je je op voorhand moet voor inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

- Za 7 jan **Polderborrelwandeling**
Za 14 jan Natuurbeheer in de Hobokense Polder
WE 14/15 jan Watervogeltellingen in de Polder
Di 17 jan Bestuursvergadering in Zaal Moretus
WE 4/5 feb Vogels voeren en beloeren
Zo 5 feb Paddenschermpaatsen Schansstraat
Za 11 feb Gezellig samenzijn in Zaal Moretus
Zo 12 feb Natuurbeheer in de Hobokense Polder
WE 18/19 feb Watervogeltellingen in de Polder
Di 21 feb Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Za 25 feb **Ludieke kwisavond in De Schorren**
Zo 4 maart Knoppenwandeling in de Polder
Za 10 maart Natuurbeheer in de Hobokense Polder
WE 17/18 maart Watervogeltellingen in de Polder
Di 20 maart Bestuursvergadering in Zaal Moretus
Zo 25 maart Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Zo 6 mei **Dagje Tilff: speleologie en voorjaarsbloeiërs**

Februari/maart: Paddenoverzet in Schansstraat en omgeving Polderstad

Cursus Zoogdieren en hun sporen: maart 2012

Wandelweekend Voerstreek: juni 2012

Natuurbeheer: Onze Goudklompjes werken elke woensdag in de Polder en dit van 9.30 u tot ca 14 u.
Voor info: contacteer André Van Langenhove, 03/288 00 81 of Gilbert Van de Velde, 03/825 12 75

Artikels voor het volgende Polder.blad - met verschijningsdatum 1 april 2012 - dienen bij de redactie te zijn op **31 maart 2012** (zie colofon, blz. 30)

www.hobokensepolder.be